

KRIMINALPOLITISKT HANDLINGSPROGRAM

ANTAGET AV PARTIFULLMÄKTIGE 2021

**KRIMINALPOLITISKT
HANDLINGSPROGRAM**

INNEHÅLL

Inledning.....	4
Straffrättsreform	6
Straffskärpningar mot gängkriminella	9
Vardagsnära brottslighet.....	11
Åtgärder mot sexualbrott	13
Brottsoffer.....	15
Brottsförebyggande arbete.....	16
Skarpare åtgärder mot unga brottslingar	20
Bedrägerier	21
Attacker på vitala samhällsfunktioner	23
Förbättrade bevisregler	25
Dimensioneringen av rättsväsendet.....	28
Brottsutvecklingen i sverige över tid	32
Kristdemokraternas ambitionsnivå för rättsväsendet.....	32
Polisen ska växa	33
Kriminalvården.....	35
Avslutning - den moraliska upplösningen.....	37

INLEDNING

Dags för en rättvis rättspolitik

Såväl den judisk-kristna människosynen som personalismen utgår ifrån att människan till sin natur är rationell och medveten om sig själv. Hon är en person. Detta ger henne frihet och kapacitet att välja mellan ont och gott. Som person är hon moraliskt ansvarig för sina egna handlingar. Människovärdet ger henne rättigheter och av ansvaret följer skyldigheter.

Människan är av naturen social. Hon föds in i och lever i olika naturliga gemenskaper som familj och samhälle. När grundläggande värden likt liv, hälsa, sanning, frihet, rättvisa och ägande förverkligas genom goda handlingar, då blomstrar de naturliga gemenskaperna. När samma värden motverkas genom onda handlingar följer motsatserna till grundläggande värden likt död, ohälsa, lögn, ofrihet, orättvisa och fattigdom. I vår egen världsdel har detta varit smärtsamt tydligt inte minst under nazismens och kommunismens styren.

Kristdemokratisk politisk filosofi går tillbaka på den etik som kallas naturrätt, precis som FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och Europarådets konvention om mänskliga rättigheter. De utgår alla ifrån existensen av ett specifikt människovärde och mänskliga rättigheter. Att till exempel uppsåtligt döda en människa är ett grovt brott, eftersom det kränker den mänskliga rätten till liv. När naturliga gemenskaper präglas av mänskliga rättigheter att förverkliga allmängiltiga värden, och av motsvarande skyldigheter att värna andras mänskliga rättigheter då överförs respekten för grundläggande värden mellan generationer.

Den kristdemokratiska rättspolitikens utgångspunkt är en realistisk insikt att människan är ofullkomlig och att brott mot medmänniskor och mot samhället tyvärr alltid kommer att finnas. Samtidigt måste strävan från statens sida alltid vara att motverka och begränsa brottsligheten så långt det över huvud taget är möjligt inom rättighetskatalogernas och rättsstatens ramar och befogenheter. Det är utifrån dessa ramar och denna insikt som en kristdemokratisk rättspolitik ska formuleras.

Rättvisa handlar om det rätta handlandet i relation till våra medmänniskor. Rättvisa är ett grundläggande värde, som i en samhällsgemenskap förutsätter en balans mellan människors intressen, rättigheter och skyldigheter. Denna rättvisabalans rubbas när någon begår ett brott och därmed handlar orätt. I många fall har gärningsmannen med uppsåt låtit sin handlingsfrihet gå utöver andras rättigheter att förverkliga grundläggande värden. Det är då det offentliga uppdraget att skipa rättvisa och återställa balansen så långt det är möjligt.

Att skärpa straffen för brott kan ha flera bevekelsegrunder. Utifrån den kristdemokratiska ideologin är det relevant att straffen ska vara rättvisa. Utgångspunkten är att skipa rättvisa, bedöma skuld och möjliggöra upprättelse. Den som utsatts för ett brott ska veta att statsmakten solidariskt ställer sig på offrets sida och tar ställning mot den som orsakat smärtan och otryggheten. Den som begått ett grovt brott förtjänar ett hårt straff, för att rättvisabalansen ska återställas. Därmed sonas skulden. Brottsofferperspektivet ska vara det tyngst vägande, eftersom det är brottsoffret som förorättats. Men det är lätt att glömma att även gärningsmannens upprättelse i grunden handlar om att sona sitt brott genom att avtjäna ett rättvist straff.

Rättvisa, skuld, upprättelse och moral har i decennier varit åsidosatt i svensk rättspolitik. Andra intressen har fått stå i centrum, men även en verklighetsfrämmande rättsfilosofi har fått styra, som förnekat att det i verkligheten finns objektiva etiska kategorier om "rätt och fel", vilka lagstiftning och rätt har att utgå ifrån. Det är, enligt vår mening, positivt att detta har börjat ändras under de senaste åren. Kristdemokraterna föreslår i detta handlingsprogram en rad åtgärder för att förändra svensk rättspolitik så att rättvisa och brottsoffrets upprättelse står i centrum.

Att värna omsorgen om den utsatta och svaga har alltid varit en drivkraft för Kristdemokraterna, oavsett om det handlar om vård, äldreomsorg, eller kriminalitet. Vi har ett väl grundat brottsofferperspektiv som genomsyrar vår syn på rättspolitik. Med klara straff framtas möjligheten till moralisk upprättelse.

Mycket av de problem vi ser idag är brist på etik och moral. Moralerna påverkar en persons tendens att begå brott. Den normupplösning som banat väg för den utveckling av brottsligheten som vi nu bevittnar måste

vändas. Det finns en nihilism bland många brottslingar, där ingenting är heligt. Det leder till skjutningar och sexualbrott. För vad är en annan människa värd? Inte mycket, i våldsverkarnas ögon.

Lagen utgör ett ramverk för vad som är rätt och fel och när brottsligheten förändras och förråas behöver lagen ändras så att skyddet för medborgaren blir starkare. Lagen är dock inte ett tillräckligt skydd för att åstadkomma detta. Därtill krävs såväl en människosyn som återupprättar det okränkbara människovärdet som en etik som går tillbaka på allas rätt att förverkliga grundläggande värden som liv, hälsa, sanning, frihet etc.

Samtidigt som vi bygger ut polisen och skärper straffen för brottslingar behöver de grundläggande värdenas betydelse belysas mycket mer. Det finns alldeles för många som lever sina liv helt utan moralisk kompass. Det är på grund av dessa etiskt vilsna invånare som mödrar förlorar sina tonårsbarn i skjutningar och unga flickor och kvinnor har ont i magen av oro när de ger sig ut på kvällen.

Men det finns inga perfekta människor och därmed heller inte några perfekta samhällen. En viktig insikt för kristdemokratin är ofullkomlighetstanken. Vi tror inte på utopier. I det sammanhanget – och egentligen i vilket sammanhang som helst – blir den etiska fostran, där grundläggande värden och normer överförs från generation till generation, avgörande för ett gott samhällsbygge.

Därför är ett handfast stöd till föräldrar av stor betydelse. Positiva förebilder i exempelvis idrottsföreningen ska inte underskattas. Socialtjänsten måste få verktyg att kunna gripa in i tid. Skolan, som är en så viktig del av fostran och normbildning, behöver stå för ordning och reda där varje förseelse får tydliga konsekvenser. Att arbeta förebyggande handlar om att genom tidiga insatser göra skillnad för framtiden. Inte sällan till en relativt låg kostnad. Det handlar om trygga familjer, skolor med fokus på lärande, möjlighet till familjerådgivning, ett starkt utbildningsväsende och möjlighet att finna ett arbete och en bostad. Det förebyggande arbetet behöver uppvärderas och få en mer framträdande plats i den politiska debatten. Det måste börja med de små ordningsproblemen och de ringa brotten, för att kunna bekämpa antisocialt beteende och den kultur som omger de gängkriminella idag. På så sätt skapas ett ramverk för de goda värden som måste utgöra grunden för samhällsbygget.

Att samtalet om detta äntligen kommit i gång i breda lager av samhällsdebatten är mer än välkommet. Kanske kan den nyupptäckta insikten om att rättsväsendets uppgift faktiskt är att skipa rättvisa, innebära politiska förändringar bortom retoriken att höja straffen för enskilda brott. Det krävs en bred reform av straffrätten och en uppgörelse med den rättsfilosofi som bortsett från naturrettens grundläggande betydelse och med den kriminologi som i för stor utsträckning tagit hänsyn till socioekonomiska faktorer och i stora delar haft ett gärningsmannaperspektiv i stället för ett brottsofferperspektiv. En utgångspunkt i arbetet med att ta fram ett nytt kriminalpolitiskt handlingsprogram har varit att föreslå en ny straffreform, ett bättre fungerande rättsväsende och en etisk/moralisk restaurering för att bryta den negativa utvecklingen i Sverige.

En delrapport har tidigare presenterats med förslag på åtgärder för att ta krafttag mot välfärdsbrottsligheten.

STRAFFRÄTTSREFORM

FÖRSLAG

1. Genomför en genomgripande straffrättsreform
2. Avskaffa presumtion mot fängelse
3. Förändra fängelsestraffens längd på ett generellt plan
4. Begränsa de förmildrande omständigheterna och billighets-skälen vid straffmätning
5. Avskaffa ungdomsrabatten för ungdomar över 18 år och reducera ungdomsrabatten för ungdomar mellan 15 och 18 år
6. Avskaffa dagens mängdrabatt
7. Skärp villkoren för villkorlig frigivning och förkorta tiden som kan bli aktuell för villkorlig frigivning
8. Inför en utvidgad möjlighet till frivårds- och övervakningsåtgärder som kan tillämpas efter fängelsetiden.
9. Utvisning bör vara huvudregel för den som inte är svensk medborgare som döms för brott och får mer än sex månaders fängelse. Utvisning ska dessutom ske på längre tid.

Svensk straffrätt sticker ut. Inget annat land är så defensivt som Sverige¹. Det är dags att reformera systemet i grunden. Kristdemokraterna föreslår en genomgripande och heltäckande förändring av svensk straffrätt och av påföljdssystemet.

De senaste åren har kriminaliteten i Sverige förändrats i en rasande takt, och den kriminalpolitiska debatten med den. Ny forskning visar tydligt att även om antalet brott som anmäls ligger still, så blir skadan brotten orsakar allt värre. Detta mäts genom ett så kallat brottsskadeindex, som tagits fram vid universitetet i Cambridge i Storbritannien. En förhållandevis liten del av alla brott orsakar en stor del av skadan i samhället. Ett mord på öppen gata kan sätta ett helt område i skräck, grova personrån med inslag av förnedring, bedrägerier på stora belopp eller inbrott i bostäder när familjen fortfarande är hemma sätter djupare spår än andra, mindre allvarliga brott².

När Kristdemokraterna var första riksdagsparti att föreslå anonyma vittnen protesterade många högljutt. I dag har till och med Socialdemokraterna, om än framtvingat av riksdagen, tillsatt en utredning om just anonyma vittnen. Statsministern har i varenda regeringsförklaring sedan 2014 deklarerat att den grova organiserade brottsligheten ska knäckas, tyvärr har det dock bara blivit värre. Från höger till vänster har förflyttningar gjorts i det politiska klimatet. Och även om Kristdemokraterna i flera avseenden varit betydligt tidigare ute än flera andra partier, har också vi förändrat politiken för att bättre svara upp mot de stora problem Sverige har med kriminaliteten.

Men politiska löften, hårdare straff för en rad brott och mer resurser till rättsväsendet räcker inte om man inte samtidigt gör upp med arvet efter 68-vänstern. Detta arv präglade den straffrättsreform som genomfördes 1989 och som i mångt och mycket är vägledande i dag. Det övergripande syftet med reformen var att minska fängelsestraff. Den passiva straffrätten är direkt skadlig för Sverige. Kristdemokraterna föreslår en mer aktiv straffrätt och att det görs upp med idéerna efter 68-vänstern. Det finns inget alternativ om vi på allvar ska bekämpa kriminaliteten, som låtit ta allt större mark. Den politiska retoriken måste omformuleras till konkret och praktisk politik.

Presumtion mot fängelse

Det svenska påföljdssystemet är anpassat efter en annan verklighet än den rådande. Presumtionen mot fängelse är en bärande princip i straffmätningen och innebär att rätten ska fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för annan påföljd än fängelse. Domstolarna ägnar sig förstas inte åt lagtrots när de dömer. De läser lagboken och denna princip innebär att de ska undvika fängelse i så stor utsträckning som

¹ Wennström, Bo. Om straff och fängelser. Om det avvikande svenska vägvalet på straffrättens område. Jure förlag 2020.

²

möjligt. Dessutom ska rätten beakta de strafflindrande omständigheterna som står i 29 kapitlet 5 §. Beroende på straffvärde, art och tidigare brottslighet kan rätten frånga detta.

Kristdemokraterna menar att detta leder till flera problematiska domar där personer som återfaller i brott ändå döms till lindrigare domar än fängelse. Det innebär inte att vi menar att alla som begått ett brott ska dömas till fängelse. Det är varken önskvärt ur socialt, preventivt eller finansiellt hänseende. Alla förtjänar en chans att ändra sig. Men systemet är riggat och anpassat för en annan tid. Redan då var den bärande ideologin att fängelse var något farligt för den dömda. I dag måste inriktningen vara att det är farligt att inte sätta farliga kriminella i fängelse.

Om fängelsestraff i allmänhet

Dagens regler säger att fängelse ska vara mellan 14 dagar och tio år. I vissa fall kan dock fängelsestraff på 18 år dömas ut. Vi anser att detta spann är för kort. 14 dagars fängelse är i princip meningslöst och torde kunna ersättas med annat straff. Minimistraffet som ska dömas ut bör istället vara 60 dagar och maxstraffet femton år. Vid särskilda skäl ska straff på 25 år kunna dömas ut, vi föreslår därför att lagens skarpaste tidsbestämda straff höjs från dagens 18 år till 25 år. Strafflängderna behöver också ses över i allmänhet för att säkerställa att de är adekvata givet den brottsutveckling som pågår i samhället och för att säkerställa att straffen är proportionerliga mot brottets skada och mot varandra. En åtgärd som bör ses över är förvaringsstraff enligt norsk modell.

Förmildrande omständigheter

Det finns behov av att se över de förmildrande omständigheter och billighetsskäl som finns vid straffmätning och omnämns i 29 kap. 3 § och 5 § brottsbalken. Svenska domare har att göra en helhetsbedömning av försvårande och förmildrande omständigheter när ett brott har begåtts, men på vilka grunder en sådan helhetsbedömning ska göras är dock en moralisk fråga som vi politiker inte kan förhålla oss likgiltiga till. De nuvarande skälen till strafflindring är alldeles för omfattande och innebär att domstolarna är bundna att döma ut betydligt lindrigare straff än vad som får anses rättfärdigt. De förmildrande omständigheterna bidrar också till att fängelse i allt för stor utsträckning väljs bort till förmån för mildare påföljder. Därmed sonar inte gärningsmannen sitt brott. De förmildrande omständigheterna bestäms i brottsbalken, 29 kap 3 § och billighetsskäl i 29 kap 5 §.

Samtidigt är det rimligt att det finns möjligheter att beakta förmildrande omständigheter för att straffen ska uppfattas som rimliga utifrån den samlade bilden och för att likartade gärningar ska få likartade konsekvenser. Kristdemokraterna vill stryka 5 § helt och addera ett färre antal lindrande grunder i den 3 §: 1. Om gärningsmannen drabbades särskilt hårt fysiskt, psykiskt eller socialt eller på annat sätt agerat ansvarsfullt och 2. Om den tilltalade inkommer med väsentlig information för att brottet ska lösas.

Den första paragrafen ska innefatta personer som på grund av hög ålder inte klarar av fängelsevistelse, där lång tid gått efter brottet och gärningsmannen visar tecken på att ha återanpassat sig eller sådana fall där gärningsmannens förmåga att återanpassa sig till samhället kraftigt försämras av en hårdare påföljd.

Detta skulle innebära en halvering av antalet strafflindrande omständigheter i brottsbalken. Det skulle göra domstolarna mindre bundna till att mildra påföljder för brottslingar. Det bidrar i högre utsträckning till att brottslingens gärning står i fokus för straffmätningen och inte andra faktorer. Straffmätning blir därmed mer rättvis, värderar upp brottsoffret och bidrar i högre utsträckning till att gärningsmannen faktiskt får sona sitt brott.

Ungdomsrabatt

Kristdemokraterna vill slopa ungdomsrabatten för den över 18 år. Tidsbegränsningen för den slutna ungdomsvården måste förändras. Personer som begår beställningsmord kan inte få komma ut efter 3-4 år. Straffet måste spegla brottets allvar.

Ett förlängt straff för ungdomar ska dock förenas med andra möjligheter till villkorlig och gradvis frigivning. Mycket kan hända i en tonårings liv på kort tid, mognad kan komma snabbt. Det är viktigt att längre straff förenas med flexibla bedömningar. Det går att tänka sig lösningar där personer ska kunna frigges under skol- eller arbetstid för att underlätta återanpassning till samhället. Men en sådan frigivning behöver vara förenad med tuffa villkor.

Kristdemokraterna föreslår att maxtaket för den påföljd som idag heter sluten ungdomsvård blir tio års fängelse, men det ska kunna uppgå till femton års fängelse vid särskilda skäl. Detta ska dock gälla endast för de grövsta brotten. Straff som utdöms mot person under 18 år ska vara förenad med möjligheter till villkorad frigivning för att maximera brottslingens återanpassning.

Den nuvarande ungdomsrabatten ser idag ut så att en 15-åring får 20 procent av straffvärdet, något som höjs till strax över 30 procent för en 17-åring, dock inte mer än fyra års slutna ungdomsvård. Detta är otillräckligt för den grova brottslighet som blir allt vanligare i lägre åldrar idag. Kristdemokraterna vill att kurvan för ungdomsrabatten brantas enligt modell 3 i SOU 2018:85 Slopade straffrabatt för unga myndiga. Enligt denna modell, som kallas "förhöjd startpunkt", får en femtonåring i grunden halva straffvärdet jämfört med en myndig person. En 16-åring får 67 procent av straffet och en 17-åring får 82 procent av straffvärdet för en myndig. Den som är över 18 år får 100 procent av straffvärdet. Fördelen med den här modellen är att den kraftigt förändrar de tröskeleffekter som idag inbjuder grovt kriminella att nyttja unga att begå de allra grövsta brotten, samt kan locka unga till en kriminell livsstil. Dagens ungdomsrabatt innebär att en 15-åring endast får 20 procent av straffet och att den under 18 år max får fyra års slutna ungdomsvård. Detta har till och med gett upphov till uttrycket "att brösta en fyra för att bli en hundragubbe" i kriminella kretsar. Barn förmås begå grova brott, inte sällan mord, med vetskapen att de max får fyra års slutna ungdomsvård och därefter är de fullt upptagna som medlemmar av det kriminella gänget.

Mängdrabatt

Den som begår flera brott i Sverige idag straffas inte fullt ut för alla, eller ens för mer än ett, eftersom det finns mängdrabatt, den så kallade asperationsprincipen, här. Den som begår många brott döms helt enkelt inte till det sammanvägda straffvärdet av alla olika brott. Det är förstås rimligt i vissa fall, eftersom många brott är mängdbrott och kan dömas för i klump och eftersom det inte vore rimligt att utdöma ett längre fängelsestraff för ett flertal stölder än för ett mord eller en synnerligen grov misshandel, för att ta två exempel. Men det ger också felaktiga incitament för kriminella. Många brottslingar döms för flera brott som är en del av samma kriminella livsstil. Ett exempel är att samma person kan sälja narkotika och för att skydda sig själv skaffa ett vapen och hota vittnen i en rättegång mot en annan gängmedlem. I dylika fall är det uppenbart olämpligt att belöna uppenbar livsstilskriminalitet genom att låta straff konsumera varandra. Mängdrabatten bör avskaffas så att taket på hur höga straffen kan bli tas bort och brottslingar istället får fullt straffvärde på de tre grövsta brotten de gjort sig skyldiga till. Det innebär att kumulationsprincipen tillämpas för de tre grövsta brotten. Det är dock inte önskvärt eller ändamålsenligt att den principen ska gälla utan undantag. Vi föreslår därför att en form av straffrabatt inträder därefter, som liknar dagens system. Det fjärde brottet ger således halva straffvärdet, det femte brottet ger en fjärdedel av straffvärdet och så vidare. På det sättet avskaffas dagens generösa mängdrabattssystem.

Villkorlig frigivning

Kristdemokraterna anser att den villkorliga frigivningen ska begränsas, från två tredjedelar av straffet, till tre fjärdedelar. Vi anser också att automatiken i den villkorliga frigivningen ska ta bort. Lagen föreskriver i dag att en intagen ska friges villkorligt. Vi anser att detta ska ändras till att en person kan friges villkorligt. Detta är inte nödvändigtvis tänkt att försvåra villkorlig frigivning, utan att ge den intagne ett klart budskap. Ska du friges villkorligt så måste du sköta dig, genomgå eventuella behandlingsprogram, försöka skaffa dig en utbildning och arbeta.

En fördel som villkorlig frigivning medför är att den dömda får en period av övervakning efter att denne frisläpps från fängelset, under den tid som strafftiden faktiskt är bestämd till. Detta är tänkt att underlätta återanpassningen till samhället. Den möjligheten skulle försvinna om en dömd person inte får någon villkorlig frigivning alls, utan avtjänar 100 procent av strafftiden i fängelset. Det är inte optimalt ur ett återanpassningsperspektiv. Därför bör en utvidgad möjlighet till frivårds- och övervakningsåtgärder som kan tillämpas efter fängelsetiden även i dessa fall utredas. En sådan åtgärd ska vara förutsägbar för den enskilde och meddelas i samband med dom, där det tydliggörs att frivårds- och övervakningsåtgärder kommer att tillämpas även om den enskilde inte blir villkorligt frigiven.

Utvisning

Dagens regler om utvisning vid brott är för snävt utformade. Idag krävs det att en person döms till ett års fängelse och att det finns en återfallsrisk och för att en sådan ska föreligga krävs i princip att den dömd redan innan dömts för brott i Sverige eller i annat land, eller att brottet är av sådan art att återfall ändå kan antas. Därtill finns en mängd skäl som gör det svårare att utvisa en icke-medborgare, så som om denne kom till Sverige innan 15 års ålder, hur länge personen bott här, om personen är medborgare i Norden eller EES och så vidare.

En utredning har nu föreslagit att gränsen för utvisning ska sänkas till sex månaders fängelse, att synnerliga skäl för den som bott i Sverige under en längre period ska tas bort, att det ställs starkare krav på anknytning för att slippa utvisning och att domstolen inte längre ska anse att utvisning är en förmildrande omständighet vid straffmätningen. Förslagen är ett resultat av ett tillkännagivande från Riksdagen, framdrivet av bland andra Kristdemokraterna. Kristdemokraterna delar dessa synpunkter, men menar att mer behöver göras.

Utvisning bör vara huvudregel för den som inte är svensk medborgare och som döms för brott och får mer än sex månaders fängelse. Återfall ska därmed inte räknas in. Dock bör det finns synnerliga skäl som innebär att en dömd slipper utvisning. Den som har stark anknytning till Sverige bör få stanna här vid mindre grov brottslighet, i synnerhet om det gäller en person som har familj och arbete i Sverige. Då bör utvisning inte ske annat än om det är fråga om grov brottslighet.

Huvudregeln bör dock vara att utvisning ska ske på längre tid än idag. Vi föreslår därför att utvisning sker på livstid i normalfallet och det ska krävas särskilda skäl för att utvisa någon under en begränsad period.

STRAFFSKÄRPNINGAR MOT GÄNGKRIMINELLA

FÖRSLAG

1. Höj straffet för grovt vapenbrott
2. Höj straffet för synnerligen grovt vapenbrott
3. Höj straffet för övergrepp i rättssak
4. Utred tipspengar för vapen
5. Inför anonyma vittnen
6. Inför proaktiv avlyssning
7. Utöka möjligheten att använda kameror
8. Höj straffet för utpressning
9. Höj straffet för ocker

Sverige ligger i Europatoppen vad gäller dödsskjutningar³. Utvecklingen i vårt land saknar motstycke. Detta borde, tyvärr, inte komma som en överraskning. Det har skett över 1 000 skottlossningar i Sverige sedan 2018. 150 personer har dött och 400 skadats⁴. Ett 50-tal har varit helt utomstående till de kriminella konflikterna⁵. Tillgången på skjutvapen är naturligtvis avgörande för denna utveckling. Därför är det av yttersta vikt att drastiskt minska tillgången på skjutvapen i kriminella kretsar.

Antalet anmälda vapenbrott har ökat från 4 800 år 2010 till 7 400 år 2019⁶. Andelen mord som sker med skjutvapen har fördubblats sedan 2010, från 21 procent till 39 procent⁷. Samtidigt har uppkläringen av vapenbrott sjunkit från 42 till 29 procent⁸. Förra året skadades 117 personer och 47 dödades i dödsskjutningar enligt Polisen⁹. Kristdemokraterna föreslår därför nu ett antal åtgärder för att hindra vapentillgången och pressa tillbaka dödsskjutningarna.

³ <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-05-26-dodligt-skjutvapenvald-i-sverige-och-andra-europeiska-lander.html?lang=sv>

⁴ <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/>

⁵ <https://www.dn.se/debatt/pa-tio-ar-har-46-utomstaende-drabbats-av-okade-gangvaldet/> Ett flertal har tillkommit under året också.

⁶ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7096de/1619093282134/10La_anm_10_ar.xls

⁷ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa707b0a/1617022436822/Sammanfattning_DprocentC3procentB6dligtprocentC3procentA5ld_2020.pdf

⁸ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70e651/1624542003575/10La_uppkibr_10_ar.xls

⁹ <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/>

Höj straffet för vapenbrott till fem års fängelse

Regeringen har genomfört en viktig straffskärpning för vapenbrott, när minimistrammet höjdes till två års fängelse. Inte bara höjde det straffet, det innebar också obligatorisk häktning. Det är dock uppenbart att detta inte räckt. Genomsnittstraffet för ett grovt vapenbrott var 2020 två år och en månad, vilket innebär att en dömd kan vara fri efter ett år och fyra månader¹⁰. Då finns gäng, narkotika, vapnen och konflikten kvar. Vi menar att straffet måste höjas väsentligt för att Polisen ska få arbetsro efter att kriminella gripit med vapen.

Vi vill därför höja minimistrammet för grovt vapenbrott från två till fem års fängelse. Maxstraffet ska uppgå till tio års fängelse, istället för dagens fem. Straffet för synnerligen grovt vapenbrott ska vara mellan tio och tjugofem års fängelse. Detta till skillnad mot dagens straffskala på fyra till sju års fängelse. Detta innebär också att vi vill att lagens strängaste fängelsestraff ska höjas från arton till tjugofem år.

Vi vill också höja straffet för vapenbrott av normalgraden till mellan ett och sex års fängelse. För ringa brott kvarstår böter i straffskalan men maxstraffet höjs till två års fängelse. Detta är motiverat eftersom de synnerligen grova vapenbrotten handlar om sådana som är särskilt farliga eller om det handlar om exempelvis försäljning av en stor mängd vapen. Förslaget innebär att de som handhar vapen kommer få mycket långa fängelsestraff. Vi vill samtidigt se en uppdelning i lagen mellan illegala vapen och legala vapen, så som för jägare och sportskyttar.

Höj straffet för övergrepp i rättsak

Utredningen En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring SOU 2021:35 presenterade nyligen förslag gällande kvalifikationsgrunderna för övergrepp i rättsak och för att ringa övergrepp i rättsak ska tas bort ur gradskalan för brottet. Vi delar den uppfattningen. Emellertid innehåller den inga förslag på straffskärpningar. Det föreslår vi i stället nu. Minimistrammet för övergrepp i rättsak bör höjas till ett års fängelse och maxstraffet till fem års fängelse. Straffet för grovt övergrepp i rättsak bör höjas från två till fyra års fängelse och maxstraffet från åtta till femton år. Det grova brottet ska särskilt inriktas på organiserad brottslighet. Vi anser att utredningens nya lagförslag ska utvärderas två år efter ikraftträdandet för att säkerställa att så är fallet.

Inför anonyma vittnen

Vi vill också införa anonyma vittnen. Som den ovan nämnda utredningen konstaterar har de brottsbekämpande myndigheterna framfört att det i vissa utredningar finns ett behov av att kunna erbjuda anonymitet för brottsoffer och vittnen. Detta gäller särskilt vid allvarliga brott med koppling till kriminella konflikter. Vi tar fasta på det och står fast vid att anonyma vittnen bör införas.

Utred möjligheten för tipspengar för illegala vapen

Vapentillgången i Sverige är stor. De åtgärder vi hittills presenterat kommer bidra till att minska den. Men mer behöver göras. Därför anser vi att den nuvarande modellen med tipspengar bör utvecklas så att polisen kan betala ut tipspengar till den som tipsar om var ett vapen finns om detta leder till ett beslag. En sådan möjlighet finns i Danmark där Polisen kan betala ut uppemot 50 000 kronor om ett tips leder till ett beslag. Det bör införas även i Sverige.

Utöka möjligheterna till proaktiva tvångsmedel

Att fransk polis knäckte Encrochat har varit en guldgruva för svensk polis. Enligt polisen har det inneburit att ett tiotal mord har stoppats¹¹. För att klara av att knäcka den organiserade kriminaliteten anser vi att Sverige bör införa preventiva tvångsmedel mot aktiva gängmedlemmar som inte är misstänkta för något brott. Det viktigaste tvångsmedlet är hemlig dataavläsning. En sådan möjlighet ska naturligtvis granskas ordentligt, det ska bara ges om den misstänkta är inblandade i grov organiserad brottslighet och tillstånd ska ges av domstol. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska utöva tillsyn.

Utöka möjligheterna att använda kameror

Kristdemokraterna föreslår att fasta kameror, för exempelvis trängselskatt, ska få användas i spaning

¹⁰ Brås kriminalstatistik Domslut med påföljd fängelse. Årsvi

¹¹ <https://www.expressen.se/nyheter/gangens-telefoner-knackta-mordforsok-stoppade/>

och i förundersökningar för att kartlägga var fordon kopplade till grova brott har rört sig. Tekniken och infrastrukturen finns delvis redan, men får i dag endast användas för att ta in skatt. I Sverige måste kamerorna också tillåtas användas för att förhindra mord och bekämpa gängkriminalitet. Varje polisbil bör därtill vara utrustad med automatiska nummerplåtavläsare. Dessa bör kopplas till relevanta register för att kartlägga rörelsemönster bland kriminella.

Höj straffet för utpressning

Ett brott som är signifikant för kriminella grupperingar är utpressning, när kriminella med våld eller hot om våld tvingar till sig pengar, egendom eller annan handling från sitt brottsoffer. Ett tydligt exempel är beskyddarverksamhet, där kriminella låter en företagare förstå att denne kommer drabbas av skadegörelse, misshandel eller annat om det kriminella nätverket inte får en viss summa pengar varje vecka eller varje månad. Vi anser att minimistraffet för utpressning ska höjas från dagens fängelse i 14 dagar till fängelse i minst ett år. Maxstraffet bör höjas från två till fem år. Samtidigt bör straffet för grov utpressning höjas från dagens ett år till fyra år och maxstraffet från sex år till femton års fängelse.

Rekvisiten för utpressning behöver också ses över. Att subtila hot inlemmas i sin helhet i lagstiftningen är av yttersta vikt. Dessutom anser Kristdemokraterna att den som genom att anspela på sin möjlighet till maktutövning genom exempelvis myndighetsutövning eller politisk ställning ska dömas för grov utpressning.

Höj straffet för ocker

Ett inte helt obesläktat brott är ocker, vilket innebär att en gärningsman antingen utnyttjar någons svaga position i avtalsskrivande för att få en förmån som enligt lagen står i uppenbart missförhållande till motprestationen. Det kan också innebära att någon lånar ut pengar till oskäligen räntor, det som kallas ockerräntor. Detta är vanligt inte minst i parallella samhällsstrukturer. De behöver inte nödvändigtvis vara brottsliga, men de utnyttjas ofta av kriminella. Här anser vi att den nuvarande lagstiftningen inte hängt med i utvecklingen. Straffet för ocker bör därför höjas från böter till fängelse i mellan ett och fem år. För grovt ocker bör straffskalan börja på två år och uppgå till högst tio år. Ett nytt brott, ringa ocker, bör införas för just de ringa brotten, där straffskalan ska vara som dagens ocker av normalgraden, böter till fängelse i två år.

VARDAGSNÄRA BROTTSLIGHET

Förslag

1. Ha bättre uppföljning av Polisens interna mål
2. Förstärk Tullverkets befogenhet
3. Infoga stöld- och häleribrott i smuglingslagen
4. Ge Tullverket skyldighet att ingripa mot utförelse av stöldgods
5. Kriminalisera försök till ringa stöld
6. Förstärk möjligheten att utfärda tillträdesförbud i butik
7. Höj straffen för rattfylleri

Varje år anmäls omkring 1,5 miljoner brott i Sverige. De allra flesta, omkring två tredjedelar, är så kallade förmögenhetsbrott. Inbrott, stölder och bedrägerier¹². De senaste tio åren har aldrig mer än 4 procent av inbrotten klarats upp. Aldrig mer än 6 procent av bilstölderna. För cykelstölder är uppleringen noll (0) procent. Faktum är att de så kallade förmögenhetsbrotten, där stöld, rån och bedrägerier ingår, inte haft en genomsnittlig uppläkning på mer än 8 procent de senaste tio åren, men 2020 var det endast 5 procent. Uppläkningen bland bedrägerier har sjunkit från 14 till 6 procent 2011–2020, en period då de anmälda bedrägerierna dessutom fördubblats¹³.

¹² https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa707e2d/1617086483071/Sammanfattning_anmalda_2020.pdf

¹³ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70e651/1624542003575/10La-upplkbkr_10_ar.xls

Den vardagsnära brottsligheten, eller mängdbrottsligheten som den ofta kallas, får stå tillbaka när annan brottslighet växer fram. Att ett mord ska prioriteras framför en cykelstöld är en självklarhet, liksom att de kriminella nätverken är systemhotande på ett helt annat sätt än snatterier. Men dessa brott drabbar som sagt tveklöst flest människor. 77 000 människor anmälde en cykelstöld 2020. 40 000 människor fick inbrott i sitt hem. Över 200 000 blev utsatta för ett bedrägeri och omkring 200 000 fall av övriga stölder, som snatteri, anmäldes¹⁴. Mörkertalet är stort, till exempel anmäler butiksägare inte ens hälften av stölderna i sina butiker, enligt en undersökning från branschorganisationen Svensk Handel. En fjärdedel anmäler inte ens ett inbrott¹⁵. Den Nationella trygghetsundersökning ger vid handen att det skett nästan en halv miljon cykelstölder 2019¹⁶.

Andelen svenskar som oroar sig över brottsligheten har också skjutit i höjden, enligt NTU. 2011 var det endast 27 procent av svenskarna som oroade sig i stor utsträckning över brottsligheten. Den siffran hade stigit till 47 procent 2020¹⁷. Det är inte konstigt, både givet utvecklingen av den grova organiserade brottsligheten, det urskillningslösa våldet men också gällande vardagsbrotten eller mängdbrotten, som beskrivits ovan.

Bättre uppföljning av Polisens interna mål

Polismyndigheten har som mål att till 2024 få högre effekt i brottsbekämpningen både vad gäller grov brottslighet och vardagsbrott. Där är framgångsrik uppkläring och brottsförebyggande arbete två grundstenar. Uppklaringen och effektiviteten brister, vilket framgår ovan. Uppföljningen av hur detta arbete bedrivs behöver bli bättre, så att myndigheten verkligen levererar på sina egna mål. Där har även Riksrevisionen framför kritik¹⁸.

Förstärk Tullverkets befogenheter

Det finns ett flertal åtgärder som kan vidtas för att komma åt vardagsbrottsligheten. En sådan är att stärka Tullverkets arbete genom att öka deras befogenheter att beslagta stöldgods. Detta måste också åtföljas av ett ökat uppdrag att kontrollera utförsel av gods, för idag riktas nästan all Tullverkets verksamhet på införsel av gods. Men ut åker stöldgods från både butiker, företag och hem och nästan inget kontrolleras. Stöld- och hälerigods ska ingå i smugglingslagen. Tulltjänstemän ska också få en skyldighet att ingripa mot brott.

Kriminalisera ringa stöld

Att försök till ringa stöld inte är kriminaliserat är ett problem när det gäller butiksstölder. Om en butikstjuv blir upptäckt av personalen, men släpper sitt byte på väg ut från affären och därför inte genomfört en ringa stöld, så går det inte att åtala denne för försök till ringa stöld. Svagheten i denna lagstiftning innebär ett problem i trygghetsarbete i exempelvis matbutiker. Därför anser Kristdemokraterna att vi bör kriminalisera försök till ringa stöld.

Vässa lagen om tillträdesförbud

Vi anser också att lagen om tillträdesförbud i butik, som trädde i kraft i mars 2021, behöver vässas ytterligare. Majoriteten av de ansökningar som lämnats in har fått avslag. Anledningen är att Åklagarmyndigheten i många fall kräver att det finns fällande domar innan ett tillträdesförbud utfärdas. Det finns dock inte något specifikt krav på att det ska finnas en tidigare fällande dom. I flera fall är det även så att personer som begår ringa stölder också begår andra brott, vilket gör att ärendena avskrivs.

Höj straffet för rattfylleri

Ett ytterligare problem är onykterhet i trafiken. I dag är straffet för rattfylleri böter eller fängelse i högst sex månader och för grovt rattfylleri fängelse i högst två år. Vi anser att straffet är för lågt i jämförelse med både den risk och de konsekvenser alkoholpåverkade personer medför och orsakar i trafiken, och därför bör straffet för rattfylleri samt grovt rattfylleri skärpas. Alkolås eller annan teknik som förhindrar rattfylleri bör

¹⁴ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7096de/1619093282134/10La_anm_10_ar.xls

¹⁵ <https://www.svenskhandel.se/globalassets/dokument/aktuellt-och-opinion/rapporter-och-foldrar/trygghetsbarometern/2021/trygghetsbarometern-q2-2021.pdf>

¹⁶ <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

¹⁷ <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

¹⁸ RIR 2020:20 https://riksrevisionen.se/download/18.7546977617592429b913d517/1604927340756/RiRprocent202020_20procent20Anpassad.pdf

också bli obligatoriskt i alla nya bilar i Sverige. Många är vanebrottslingar och ägnar sig åt öppen lagtrots, men hamnar trots det inte i fängelse.

För att nyansera straffskalorna vill vi höja straffmaximum för grov olovlig körning och rattfylleri till ett års fängelse och för grovt rattfylleri till tre års fängelse. Dessutom föreslås att nytt brott införs, grov trafikbrottslighet, med straff på mellan sex månaders fängelse och fem års fängelse. Det ska träffa den som genom upprepade förseelser visar sig särskilt hänsynslös i trafiken och om gärningarna varit ägnade att utgöra en allvarlig fara för trafiksäkerheten. Vi vill också införa rätt till sällning för narkotika i trafiken, även om inte misstanke om brott föreligger. Den som framför fordon under påverkan av alkohol eller andra droger och orsakar att annan vägtrafikant avlider ska anses ha likgiltighetsuppsåt och i anledning därav dömas för mord/dråp.

För ett flertal av de så kallade vardagsnära brotten kommer också förändringar i mängdrabatten och avskaffandet av presumtionen mot fängelse få stor effekt.

ÅTGÄRDER MOT SEXUALBROTT

FÖRSLAG

1. Skärp straffen för våldtäkt
2. Skärp straffen för sexualbrott mot barn
3. Utred våldtäktsoffers rätt till målsägarbiträde
4. Höj straffet för grov fridskränkning
5. Inför ett nationellt kunskapscentrum för att motverka sexuellt våld.
6. Inför kemisk kastrering som krav för villkorlig frigivning för återfallsförbrytare

Antalet anmälda sexualbrott har ökat kraftfullt de senaste tio åren. 2007 anmäldes 12 500 sexualbrott, varav 4 749 våldtäkter och 6 219 sexuella ofredanden. 2020 hade den siffran ökat till 25 030 sexualbrott varav 9 577 våldtäkter och 10 138 sexuella ofredanden¹⁹. Mellan 2010 och 2014 låg den genomsnittliga uppkläringen för våldtäkter på 20 procent. Därefter föll uppklärningsprocenten ned till 14 procent²⁰. Detta samtidigt som antalet anmälda våldtäkter under samma period ökat med 50 procent.

Antalet anmälningar är inte en nödvändigtvis en tydlig indikation på att brotten ökat. Sexualbrott är ofta sammanlänkade med skuld och skam, anmälningsbenägenheten beror på mycket mer än bara om ett brott begåtts eller ej. Därvid har diskussionen om sexualbrott öppnats upp, fler talar ut om övergrepp, vilket kan ha ökat anmälningsbenägenheten. Brottet har också vidgats, nu senaste med en samtyckeslagstiftning. Kristdemokraterna har drivit på för den här typen av förändringar. Även detta bidrar till att fler brott anmäls, vilket är mycket positivt. Men det ökande antalet anmälningar är så kraftigt, 50 procent på tio år, att det inte kan anses enbart bero på detta, framför allt när det vägs gentemot andra siffror.

I den Nationella trygghetsundersökningen får svenskarna svara på hur ofta de blivit utsatta för ett brott. Detta beror alltså inte på anmälningsbenägenheten. Mellan 2006 och 2014 låg den självrapporterade utsattheten för sexualbrott på mellan 1,5 och 2,6 procent. Därefter händer något. Antalet utsatta för sexualbrott skjuter i höjden. Från 2014 till 2017 ökar de med över 200 procent, 2 procent till 6,4 procent, för att sedan backa något fram till 2019²¹.

Sexualbrotten måste bekämpas. Idag är straffen för låga och vi har för dåliga sätt att förebygga och behandla sexualbrott. Kristdemokraterna föreslår därför att:

Höj straffet för våldtäkt

Samhällets reaktion på sexualbrott måste vara entydig. Den grova kränkning av den personliga integriteten en våldtäkt innebär är oerhört allvarlig. Därför bör minimistraffet skärpas från två till tre års

¹⁹ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7096de/1619093282134/10La_anm_10_ar.xls

²⁰ Beräknat genomsnitt https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70e651/1624542003575/10La_uppkla_10_ar.xls

²¹ <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

fängelse. Maxstraffet bör höjas från sex till tio års fängelse. Straffet för grov våldtäkt bör höjas till minimum åtta års fängelse med 25 års fängelse som maxstraff. Minimistrafteff för mindre grova våldtäkter, som idag är fängelse i 14 dagar, bör höjas till ett års fängelse.

Skärp straffen för sexualbrott mot barn

Straffen för den som begår sexualbrott mot barn bör skärpas. Kristdemokraterna anser att det är värre att begå sexualbrott mot barn än mot vuxna och att det ska avspeglas i straffskalan. När vi höjer straffet för våldtäkt till tre års fängelse anser vi att straffet för våldtäkt mot barn ska höjas från dagens två år till fyra år och maxstraffet ska höjas från sex till tio års fängelse. För grova brott anser vi att minimistrafteff ska höjas till tio års fängelse och maxstraffet till fängelse på livstid. För de brott som är att anse som mindre grova ska straffet höjas från fängelse i 14 dagar till fängelse i två år och maxstraffet till åtta år.

Vidare bör straffen för sexuella övergrepp mot barn och utnyttjande av barn genom sexuell posering höjas. För sexuella övergrepp på barn anser vi att straffet ska höjas till fängelse i lägst ett år och högst fyra år. För grova brott bör minimistrafteff höjas till två års fängelse och maxstraffet till tio år. För utnyttjande av barn för sexuell posering anser vi att böter ska utmönstras ur straffskalan och straffet höjas till minst ett års fängelse. Maxstraffet höjs till fyra års fängelse. För grova brott bör straffet höjas till mellan två och sex års fängelse. För köp av sexuell handling av barn bör minimistrafteff ligga på ett års fängelse.

Utred våldtäktsoffers rätt till målsägarbiträde

År 2018 förändrades rätten till målsägandebiträde²². Då togs den automatiska rättigheten bort efter tingsrättsförhandlingen. Ett målsägarbiträde är en advokat eller biträdande jurist som stöttar brottsoffret för vissa brott, bland annat sexualbrott och misshandel. De hjälper till med att driva skadeståndskrav, åberopa bevisning och förhöra vittnen. Om ett mål överklagas till hovrätt eller Högsta domstolen krävs det sedan 2018 särskilda skäl för att ett målsägarbiträde ska utses åt brottsoffret. Det anser vi är fel. Målsägandebiträden är ett viktigt brottsofferstöd, inte minst i sexualbrott eller brott där gärningsmannen och offret är närstående. Kristdemokraterna vill därför utreda frågan om målsägarbiträde för att det ska kunna erbjudas även i högre instans.

Höj straffet för grov fridskränkning till ett års fängelse

Minimistrafteff för fridskränkning är idag nio månaders fängelse, vilket innebär att polisen är väldigt beroende av att målsäganden samarbetar, vilket givet brottets natur ofta inte är fallet. Målsägande drar helt enkelt ofta tillbaka anmälan på grund av rädsla för sin partner och delar inte frivilligt med sig av information. Om minimistrafteff höjdes till ett års fängelse skulle polisen på egen hand kunna hämta ut exempelvis journaluppgifter och driva vidare en utredning utan målsägandes medverkan. Ett års fängelse skulle också med de nya reglerna vi föreslår innebära obligatorisk häktning.

Inför ett nationellt kunskapscentrum för att motverka sexuellt våld.

Kristdemokraterna föreslår att ett Nationellt kunskapscentrum införs för frågor om oönskad sexualitet och prevention av sexuellt våld. I det ska Preventell, som är en hjälplinje vid oönskad sexualitet, ingå. Vi föreslår att arbetet systematiseras och att det nationella kunskapscentret ska leda arbetet mot personer som har en oönskad sexualitet. 2011 genomförde Statens beredning för medicinsk utvärdering en studie som drog slutsatsen att "det finns en stor brist på kunskap om effektiva medicinska och psykologiska behandlingsmetoder för personer som begått sexuella övergrepp mot barn."²³ Även detta är något som hjälplinjen Preventell arbetar med. De som själva är oroliga över att de har en oönskad sexualitet måste kunna få hjälp. För dem måste tröskeln för att söka hjälp vara låg, så att man kan få behandling innan man börjar begå brott.

Inför kemisk kastrering som krav för villkorlig frigivning för återfallsförbrytare

Kristdemokraterna har sedan tidigare öppnat för att våldtäktsmän och personer som begår sexualbrott mot barn ska kunna kastreras kemiskt. Vi föreslår nu på nytt att det utreds som krav för att kunna bli villkorligt frigiven om en sådan behandling bedöms kunna vara effektiv för personen ifråga för att minska risken för ytterligare återfall i brott. Behandlingen är därmed frivillig, men om en förövare inte går med på att

²² <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/01/prop.-20171886/>

²³ <https://www.sbu.se/contentassets/a7360f5b8f644375b83e5d35229e6350/medicinska-och-psykologiska-metoder-for-att-forebygga-sexuella-overgrepp-mot-barn.pdf>

genomgå den är det inte heller rimligt att bli villkorligt frigiven. Det är redan idag så att villkorlig frigivning kan kopplas till krav att följa ett behandlingsprogram. Kemisk kastrering förekommer av brottslingar inom rättspsykiatriska vården för att kraftigt minska risken för återfall i sexualbrott.

BROTTSOFFER

FÖRSLAG

1. Säkra långsiktig finansiering till brottsofferjourerna
2. Öka skyddet för brottsoffren
3. Stärk kvaliteten i brottsofferstödet
4. Kommunerna ska vara skyldiga att finansiera professionellt brottsofferstöd skilt från socialtjänsten.
5. Automatisk utbetalning av skadestånd

För Kristdemokraterna är det centralt med ett tydligt och genomgående brottsofferperspektiv i kriminalpolitiken. Därför föreslår vi i det här handlingsprogrammet flera omfattande straffskärpningar för att öka brottsoffrens möjlighet till upprättelse genom att rättvisa kan skipas.

Det är en väsentlig skillnad mellan att vara brottsoffer och att vara drabbad av exempelvis en olyckshändelse eller naturkatastrof. Brottsoffret är berättigat till upprättelse. Denna erhålls bland annat genom att gärningsmannen tar sitt straff och sonar sitt brott. Samhället ska återställa en rättvisa när en orättvisa har blivit begången.

Hela rättsväsendet ska genomsyras av ett tydligt brottsofferperspektiv där brottsdrabbade får ökad uppmärksamhet. Detta innefattar ett respektfullt och korrekt bemötande av de aktörer som kommer i kontakt med brottsoffret, samt upprättelse genom att rättsväsendet gör sitt yttersta för att klargöra skuldfrågan, utdöma rättvisa straff och att skadestånd betalas ut.

Länge dominerades svensk kriminalpolitik av ett tänkande som fokuserade på ökad förståelse för brottslighetens orsaker och vilka samhällsliga faktorer som påverkade den kriminelles beteende och handlingar. Detta var naturligtvis viktiga perspektiv, men om tyngdpunkten hamnar där riskerar brottsoffret att få en alltför undanskymd roll. Exempelvis kom frågorna om straffsatser nästan uteslutande att handla om huruvida långa eller korta straff var bäst för att förebygga brott. Hur brottsoffret och dess anhöriga, de som de facto råkat ut för en kränkning, upplevde straffet – om de upplevde det som att rättvisa skipats – ansågs länge som närmast irrelevant.

I slutet av 1980-talet började allt fler intressera sig för brottsoffrets situation, bland annat utifrån FN:s deklARATION från 1985 om brottsoffrets rättigheter. Brottsofferjourer växte fram runtom i landet. I Sverige infördes 1988 lagen om rätten till målsägarbiträde och samma år lagen om besöksförbud för vissa gärningsmän. Den borgerliga regeringen bildade 1994 Brottsoffermyndigheten och instiftade Brottsofferfonden. I socialtjänstlagen infördes det 2001 en skyldighet för kommunerna att erbjuda stöd till brottsoffer.

Bemötandet av brottsoffer är dock fortfarande i flera avseenden än idag bristfälligt. Den drabbade möter ifrågasättande, upplever sig fastna i byråkrati och får inte alltid rätt stöd. Den som har tilldömts ett skadestånd i domstol kan inte räkna med att få beloppet utbetalt. De skadestånd som tilldöms i Sverige är låga både ur ett internationellt perspektiv och i förhållande till vad allmänheten anser vara en rimlig nivå. Skadestånden för kränkning i samband med brott står inte i rimlig proportion till de belopp som utdöms i samband med andra typer av kränkningar.

Långsiktigt stöd till brottsofferjourerna

Kristdemokraterna vill öka skyddet för och stödet till brottsoffer. Vi har tidigare föreslagit exempelvis att brottsofferjourerna tilldelas större och mer långsiktiga medel, att stödcentrum för unga brottsoffer upprättas och att skadestånd betalas ut direkt till brottsoffret från staten och att sedan staten driver in det från gärningsmannen. Vi ser även att skyddet behöver utökas och att kontaktförbud ska utdömas i långt fler fall än idag.

Stärk kvaliteten i brottsofferstödet

Vi föreslår även att kvaliteten i brottsofferstödet säkerställs. Kommunerna ska vara skyldiga att finansiera professionellt brottsofferstöd skilt från socialtjänsten. Stödet till brottsoffren fungerar idag olika bra i olika kommuner. Kommunerna har, enligt socialtjänstlagen, ett ansvar för att ge stöd åt brottsoffer och deras anhöriga men i praktiken gör kommunerna olika tolkningar. Vissa kommuner låter socialtjänsten sköta stödet till brottsoffren, vilket är olyckligt eftersom de främst arbetar med gärningspersonerna. Många kommuner ger bidrag till brottsofferjourerna och/eller kvinnojourerna på orten. Vid svårare brott behövs kunskap om kris- och traumabearbetning samt rättsliga frågor och försäkringsfrågor. Kommunerna bör vara skyldiga att finansiera professionellt brottsofferstöd skilt från socialtjänsten. Stödet kan ges av anställda i ideella föreningars regi eller av kommunen själv.

Automatisk utbetalning av skadestånd

Den som blir utsatt för ett brott ska inte själv behöva begära in skadeståndet från gärningsmannen. Så är det idag. Vi vill därför att skadeståndet betalas ut automatiskt av staten, som sedan kräver in det från gärningsmannen.

BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

FÖRSLAG

1. Stärk föräldraansvaret och stödet till föräldrar
2. Utöka socialtjänstens tvångsåtgärder
3. Nolltolerans mot störande av ordning
4. Elever och dess föräldrar får bekosta skadegörelse och själva sanera exempelvis klotter
5. Läxhjälp för barn i utsatta områden
6. Lovskola
7. Elevhälsogaranti
8. Stärk civilsamhällets roll i det förebyggande arbetet
9. Reformera sekretesslagstiftningen
10. Dra lärdom av internationella exempel
11. Inför krav på kommunernas brottsförebyggande arbete
12. Utveckla arbetet med medborgarlöften
13. Obligatoriskt föräldrastödsprogram
14. Öka antalet familjecentraler
15. Öppna stödformer i socialtjänsten
16. Öka den ekonomiska ersättningen till familjehem

En förutsättning för ett samhälle byggt på gemenskap och tillit är att människor känner sig trygga i vardagen. I ett uppmärksammat skriftligt uttalande, med rubriken Våldsutvecklingen är synnerligen allvarlig, sommaren 2020 uttryckte rikspolischefen att det behövs både ock. Han skrev: "De kriminella behöver försvinna från våra gator och torg så att inte fler hänsynslösa brott begås. När det sker är det nödvändigt att övriga samhället kraftsamlar så att det inte fylls på och att fler unga män rekryteras in i kriminalitet."²⁴

Brottslighet måste därför både bekämpas och förebyggas, det går inte att göra åtskillnad mellan dessa förhållningssätt. Att bekämpa brott och ha en mer offensiv kriminalpolitik, kan i sig vara förebyggande. Liksom långsiktiga och kraftfulla förebyggande insatser i familj, skola och civilsamhälle är avgörande. Det går att likna detta vid en situation där ett hus brinner. Självklart är det viktigt med förebyggande insatser, att ha

²⁴ <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2020/augusti/valdsutvecklingen-ar-synnerligen-allvarlig>

brandvarnare och brandsläckare, men när huset väl brinner måste brandkåren rycka ut och släcka. Det är viktigt att förebygga brott, men när kriminaliteten får fäste måste också uttryckningar ske.

Stärk föräldraansvaret

Föräldrarnas roll i att fostra och leda de unga kan inte nog betonas. Forskning från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar att barn som växer upp med dåliga relationer till sina föräldrar löper större risk att hamna i kriminalitet. En stark anknytning till föräldrarna har däremot en förebyggande effekt och minskar risken för att barn och unga ska dras till brottsliga miljöer. Familjens roll är avgörande.

Varje människa har ansvar för sina handlingar. Kriminella handlingar kan inte reduceras till att handla om vare sig uppväxt eller social miljö. Men en stödjande familjepolitik är en av de allra viktigaste insatserna för att minimera risken för att en ungdom hamnar i fel kretsar med kriminalitet och brottslighet som följd.

Goda normer och värderingar kan överföras mellan generationer och därför behöver föräldraansvaret stärkas. Föräldrarna har det yttersta ansvaret för att fostra barn och unga till ansvarstagande medborgare som efter egen förmåga bidrar till det gemensamma bästa. Ingen människa är perfekt och alla kan göra fel. Samtidigt föds ingen till att bli kriminell och alla har ett ansvar för att välja det etiskt rätta. För detta krävs en moralisk kompass och den skapas genom fostran, främst inom familjen.

Samtidigt finns också gemenskaper som bygger på destruktiva värderingar, där föräldrar, släktingar eller andra personer i ett barns närhet fostrar i en helt annan riktning. Där föräldrar, släktingar eller andra personer i ett barns närhet fostrar i en helt annan riktning. Vi ser det i hur väldigt små barn närmast växer upp i kriminella miljöer vars resultat därför blir ett samhälle som är skadligt för människor. Per Brinkemo har beskrivit hur den svenska socialtjänstlagen riskerar att undermineras, när det anses djupt provocerande att någon annan än den egna släkten löser sociala problem.²⁵ Därför behöver det stärkta föräldraansvaret kombineras med ökat stöd och i vissa fall ökade möjligheter till tvångsåtgärder för att tidigt kunna bryta en kriminell bana i en ung människas liv.

Förskola och skola

Skolans uppgift är att ge varje elev kunskaper som är nödvändiga för att leva och verka i ett modernt samhälle och att tillsammans med föräldrarna fostra eleverna till ansvars-kännande medborgare.

För det allra flesta ungdomar är målet att gå ut grundskolan med så bra betyg att man kan gå det gymnasieprogram man önskar och därefter högskola eller dylikt. Men för en grupp bryts den utbildningskedjan som ska leda till ett kvalificerat arbete efter grundskolan. Den som inte går ut nian med godkända betyg kommer inte in på gymnasiet och därmed stängs de flesta möjligheterna till jobb som vuxen. För en sådan person kan en kriminell karriär te sig mer attraktiv även om det valet i sig alltid är förkastligt oavsett omständigheter. Var fjärde niondeklassare gick ut grundskolan 2019 utan godkända betyg²⁶.

I den grupp som lämnar nian utan betyg är utrikes födda och pojkar kraftigt överrepresenterade²⁷. Många av dem lever i bostadsområden där kriminella redan har stort inflytande och steget in i en kriminell värld blir därför kort om utbildningsvägen stängs. Kristdemokraterna anser att det är ytterst viktigt att rekryteringskedjan bryts. Det behöver skapas alternativa vägar för de elever som går ut nian utan behörighet till gymnasiet. Dock får det inte ske till priset av att de akademiska kraven i grundskolan och gymnasiet sänks. Likaledes behöver konsekvenserna för dem som begår brott i unga år bli tydligare.

Lovskola

I det utbildningspolitiska programmet som partifullmäktige antog 2020 föreslog att förlängd skolplikt eller läroplikt skulle utredas, så att elever kan hållas kvar i skolan till dess att kunskapskraven nås, även över lov. Då kan dessa elever hjälpas att antingen bli behöriga till gymnasiet eller tillgodogöra sig kunskaper som gör att man har förbättrade chanser på arbetsmarknaden när man är 18 år.

²⁵ <https://timbro.se/smedjan/socialtjanstlagen-snart-ett-minne-blott/>

²⁶ <https://utbildning.academedia.se/2021/07/13/missforstand-gor-att-niondeklassare-riskerar-missa-gymnasiet/>

²⁷ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/vidgad-klyfta-mellan-elevers-studieprestationer>

Även skolans fostrande uppdrag, är centralt när det kommer till att förebygga brott. Skolans fostrande ansvar kräver större insatser. I många skolor finns stora brister vad gäller ordning och trygghet. Alltför många elever mobbas eller kränks. Lärare har svårt att genomföra undervisningen på grund av stök i klassrummet. En stökig elev kan förstöra lektionen för resten av klassen. Skollagen ger lärare och rektorer befogenheter att ingripa mot elever som stör ordningen och inte respekterar de gällande ordningsreglerna. Med stöd av lagen kan lärare och rektor besluta om utvisning från klassrummet, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid en annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål. För att exempelvis tydliggöra elevernas ansvar för den fysiska miljön, bör den som medvetet saboterar miljön delta i att återställa skadan. För att förstärka det brottsförebyggande arbetet vill vi även att varje skola har en polis som är knuten till skolan.

Elevhälsogaranti

Elever som mår bra lär sig bättre. En väl utvecklad elevhälsovård främjar också det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa hos barn och unga. Att klara skolan är en oerhört viktig faktor i att förebygga brott. Det är också viktigt att barn i riskzonen för kriminalitet får hjälp eventuell psykisk ohälsa, som är vanligt förekommande. Kristdemokraterna anser att Sverige behöver införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje skoldag. Vi anser också att elevhälsans uppdrag bör utvidgas till att även omfatta att alla barn bör erbjudas rutinmässiga samtal med skolans kurator. Redan före pandemin ökade den psykiska ohälsan och under pandemin har ensamhet och oro blivit vanligare hos elever i grundskolan och på gymnasiet enligt Stiftelsen Friends årsrapport för 2020. Av denna anledning behöver elevhälsan förstärkas ytterligare.

Stärk civilsamhällets roll i det förebyggande arbetet

I det förebyggande arbetet behövs positiva förebilda och bra, vuxna auktoriteter. Vi föreslår att etablerade ideella aktörer ska kunna bedriva mentors- och förebygdprogram, läxhjälpprogram och andra långsiktiga aktiviteter i utsatta områden. Kristdemokraterna har även förslag om sociala utfallskontrakt, som främjar investeringar som kan vara med och vända utvecklingen och vi har föreslagit att bostadsområden i utsatta områden ska rustas upp.

Reformera sekretesslagstiftningen

En avgörande faktor för ett effektivt förebyggande arbete är att de olika aktörerna som möter ungdomar i riskmiljö kan föra dialog och utbyta information om ungdomen. I dag tolkas sekretesslagstiftningen olika i olika kommuner. Vi vill reformera den nu gällande lagstiftningen i syfte att klargöra sekretessreglerna och förtydliga dem så att samarbetet underlättas och dessutom underlätta arbetet med barn som är brottsoffer inom ramen för barnahus. Oron för att göra fel får inte stå i vägen för åtgärder. Vi menar att sekretesslagstiftning måste kunna brytas på polismans begäran.

Dra lärdom av internationella exempel

Kristdemokraterna föreslår att uppdrag ges till lämplig myndighet att metodiskt studera goda internationella exempel, som varit effektiva verktyg att förebygga brott. Vi har tittat närmare på broken window-teorin som varit framgångsrik i New York, arbete med community policing i Chicago, Danmarks förändrade sekretessregler för att bättre förebygga samt en modell från Glasgow där polisen i 15 års tid arbetat med trainee-program för ungdomar som tidigare varit dömda, som ett sätt att återanpassa sig i samhället. Situationen i Sverige är dystert, men andra länders framgångar visar att det går att förändra. Då behöver vi också dra de lärdomar som behövs och överföra dem till Sverige på ett ännu mer effektivt sätt, än vad som görs idag.

Utveckla arbetet med medborgarlöften

Medborgarlöften mellan polisen och medborgarna ska öka tryggheten, förebygga brott, öka medborgarnas och lokalsamhällets delaktighet i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet och stärka förtroendet för polisen. I bästa fall lyckas ett medborgarlöfte identifiera ett problem som medborgarna upplever att polisen tidigare inte arbetat tillräckligt med och åtgärda det. I värsta fall blir det en pappersprodukt som inte prioriteras. I en utvärdering av polisens arbete med medborgarlöften 2018 konstaterar Brå att metoden dittills lett till ytterst små förändringar när det gäller medborgarnas känsla av delaktighet, förtroende för polisen eller trygghet. Några effekter på brottsligheten kunde inte heller noteras. Kristdemokraterna anser att det är positivt att lokalbefolkningen, kommuninvånarna, kan påverka vad Polisen arbetar med. En dialog mellan medborgare och polis är självklar. Men medborgarlöfterna behöver

vara ändamålsenliga och träffsäkra. Vi anser att det behöver utvecklas en bra och säker metod för att säkerställa medborgarnas inflytande över sin lokala polis.

Ställ krav på kommuners brottsförebyggande arbete

Ett medel för att göra det är att utveckla kommunernas brottsförebyggande ansvar. Nyligen presenterades en utredning som föreslår att kommunerna ska tvingas ta fram en lägesbild över kriminaliteten i kommunen och tillsätta en samordningsfunktion för det brottsförebyggande arbetet. Lägesbilden ska mynna ut i en åtgärdsplan och uppdateras vartannat år för att säkerställa aktualitet. Detta skulle bidra med en större långsiktig översiktsplan, ifrån vilken konkreta medborgarlöften kan utverkas i dialog mellan medborgare, kommunen och polisen. Det skulle dessutom naturligtvis vara viktigt i sin egen rätt med lagkrav på brottsförebyggande arbete i kommunerna.

Nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention

Preventionsarbete kräver utöver kompetens, uthållighet och långsiktighet. I ett historiskt perspektiv har Sverige varit framgångsrikt med arbetet mot alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel, ANDTS. Men avsaknaden av nationellt ansvarstagande för förvaltning, kvalitetssäkring och vidareutveckling av effektiva förebyggande ANDTS-metoder driver nu utvecklingen åt fel håll. Det är därför avgörande att samordnare vid kommuner och länsstyrelser får stöd och utbildning ifrån nationell nivå för att kunna bedriva ett framgångsrikt och evidensbaserat arbete inom området. Behovet av stöd handlar framför allt om kunskap om vilka metoder som är effektiva samt utbildning och implementering av metoderna. Kristdemokraterna vill därför att det inrättas ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention.

I sammanhanget är det också relevant att beröra narkotikan och dess avgörande roll i det brottsförebyggandet arbetet. Narkotikahandeln är en motor i ekonomin som möjliggör de kriminella nätverkens handlingar. Missbruksproblematik ökar risken att hamna i utanförskap och i en miljö där kriminalitet blir en naturlig del av vardagen. Brister inom beroendevårdens tillgänglighet gör att människor inte får den vård och det stöd som krävs för att besegra sjukdomen och ta sig ur en destruktiv livsstil. Kristdemokraterna har utifrån denna kunskap under lång tid drivit flera förslag i riksdagsmotioner som syftar till att minska tillgängligheten av narkotika, stärka det ANDTS-förebyggande arbetet och skapa en tillgänglig och evidensbaserad vård och behandling vid missbruksproblematik och beroendesjukdom.

Öka den ekonomiska ersättningen till familjehem

Familjehem, jourhem och kontaktfamiljer/kontaktpersoner har en oerhört viktig uppgift för barn och ungdomar som behöver omsorg och trygghet utanför den familj som de fötts in i. Kristdemokraterna har under lång tid föreslagit att ett nationellt register upprättas över familjehem. Av registret bör det även framgå om det har förekommit missförhållanden från familjehemmens sida för att undvika att placering sker i dessa hem. Fler familjehem av god kvalitet behöver rekryteras. Men då måste villkoren och förutsättningarna för denna viktiga samhällsinsats förbättras. Det finns ett flertal frågor som behöver utredas i detta sammanhang. Framför behöver ersättningen öka, men också andra villkor, bland annat vad gäller rätt till tjänstledighet och villkoren för ersättning från socialförsäkringarna behöver förbättras.

Obligatoriskt föräldrastödsprogram

Föräldraskapsstödet är viktig del i Kristdemokraternas satsning för att minska utanförskap och förebygga brott. Föräldraskapsstöd finns i drygt hälften av landets kommuner. Samtidigt vet vi att såväl generella som selektiva föräldrastödsprogram är en välfungerande åtgärd som betalar sig själv både på kort sikt och längre fram. Syftet med föräldraskapsstöd är att främja barns hälsa och utveckling. I och med att samhället förändras dyker nya utmaningar i föräldraskapet upp, vilket gör att även stödet till föräldrar behöver följa med i utvecklingen. Föräldraskapsstöd har särskilt stor nytta för barn som har ett utåtagerande beteende. Kan utåtagerande barn via ett selektivt föräldrastödsprogram hindras från att utveckla ett missbruk, en kriminell bana eller på annat sätt bli utåtagerande är mycket vunnet för barnet och samhället. Enligt Statens beredning för medicinsk utvärdering är exempel på utagerande beteende trots som inte är övergående, aggressivitet, att slåss, ljuga eller stjäla. För yngre barn leder utagerande beteende till konflikter med föräldrar, förskolepedagoger och kamrater. På längre sikt har barn med utagerande beteende högre risk för framtida negativa konsekvenser som antisocialt beteende, kriminalitet, missbruk, att de misslyckas i skolan och depression. Det är alla exempel på saker som är skadligt för individen själv, föräldrar, vänner och skolkamrater. Även samhället i stort och det offentliga kommer att lida om beteendet inte stävjas. Med selektiva föräldrastödsprogram så kan utveckling motas mycket tidigt för barnen.

Det generella föräldraskapsstödet ska erbjudas alla föräldrar två gånger under barnens uppväxt. Det finns situationer då föräldrar upplever svårigheter i sitt föräldraskap eller har behov av stöd för att hantera nya situationer. Det offentliga ska erbjuda stöd och hjälp i föräldrarnas viktiga uppgift. Stöd till föräldrarna är också ett stöd till barnen. Kristdemokraterna har därför föreslagit att öka tillgången till föräldrautbildning genom att göra det obligatoriskt för kommunerna att erbjuda två föräldrastödsprogram under barnens uppväxt.

Öppna stödformer i socialtjänsten

Kontakt med socialtjänsten kan vara stigmatiserande för många familjer, vilket kan göra att vissa familjer drar sig från möten med socialtjänsten. Emellanåt cirkulerar också myter om vad svensk socialtjänst har för befogenheter och hur de agerar mot barn och föräldrar. Svensk socialpolitik kan också hamna i konflikt med en annan syn på vems ansvar det är att barn får en god uppfostran. Denna konflikt är baserad på missförstånd, men leder icke desto mindre till att vissa familjer kan dra sig från kontakt med sociala myndigheter. Det är därför viktigt att socialtjänsten erbjuder fler öppna stödformer utan krav på dokumentation eller biståndsbedömning.

Öka antalet familjecentraler

Kristdemokraterna vill se minst en familjecentral och fler öppna förskolor i varje kommun. Familjecentralerna erbjuder en mötesplats och stärker det sociala nätverket runt barn och föräldrar. Genom familjecentralerna ges socialtjänsten en tidig möjlighet att få kontakt med utsatta och hjälpbehövande familjer. Familjecentralerna skapar värdefulla kontaktnät, självinitierade och självdrivna nätverksgrupper bildas ofta utifrån deltagarnas behov och önskemål. Samverkan mellan många yrkeskategorier kring barn och barnfamiljer förbättrar de olika professionernas förutsättningar att upptäcka och tillgodose behov bland barnfamiljer.

SKARPARE ÅTGÄRDER MOT UNGA BROTTSLINGAR

FÖRSLAG

1. Skärp straffet som kan utdömas vid slutna ungdomsvård.
2. Stopp för vuxna kriminella på ungdomshem
3. Återinför ungdomsfängelse för unga vuxna

Slutna ungdomsvård ges idag i max fyra år. 11 personer satt intagna på SIS för mord under 2020.²⁸ Slutna ungdomsvård är ett alldeles för lågt straff för den som begått mord och andra grova brott. Diskrepansen mellan straffet för mord mellan personer under 18 år och gängledare som beordrar morderna, som ofta är över 21 år alldeles för stort för att avskräcka personer som önskar att ta del av ett kriminellt liv från att begå mord eller mordförsök. Att "brösta en fyra för att bli en hundragubbe" har blivit ett begrepp bland kriminella, dvs att de tar på sig fyra års slutna ungdomsvård för ett grovt brott, ofta mord, för att bli fullvärdig medlem i ett gäng.

Ta fallet i Järfälla i maj 2020. Den man som tros ha beställt skjutningen dömdes till 18 års fängelse för både anstiftan till försök till mord och grovt vapenbrott. Två män dömdes till tio respektive åtta års fängelse för medhjälp. Pojken som sköt dömdes till tre års slutna ungdomsvård för försök till mord och grovt vapenbrott.²⁹ Fallet löstes tack vare Encrochat, och tack vare det kommer förhoppningsvis fler beställningsmord avslöjas. Men det hör till ovanligheterna. 2019 rapporterade polisen att det är "exceptionellt svårt" att få någon dömd för anstiftan till brott, inte minst mord.³⁰

²⁸ <https://www.stat-inst.se/globalassets/arlig-statistik/sis-i-korthet-2020.pdf>

²⁹ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/16-ar-ning-misstanks-ha-anlitats-for-mord-dom-i-dag>

³⁰ <https://sverigesradio.se/artikel/7297135>

Tidsbegränsningen för den slutna ungdomsvården måste förändras. Personer som begår beställningsmord kan inte få komma ut efter 3-4 år. Straffet måste spegla brottets allvar.

Ett förlängt straff för ungdomar ska dock förenas med andra möjligheter till villkorlig och gradvis frigivning. Mycket kan hända i en tonårings liv på kort tid, mognad kan komma snabbt. Det är viktigt att längre straff förenas med flexibla bedömningar. Det går att tänka sig lösningar där personer ska kunna frigges under skol- eller arbetstid för att underlätta återanpassning till samhället. Men en sådan frigivning behöver vara förenad med tuffa villkor.

Kristdemokraterna föreslår att maxtaket för den påföljd som idag heter slutna ungdomsvård blir tio års fängelse, men det ska kunna uppgå till femton års fängelse vid särskilda skäl. Detta ska dock gälla endast för de grävsta brotten. Straff som utdöms mot person under 18 år ska vara förenade med möjligheter till villkorad frigivning för att maximera brottslingens återanpassning. Vi föreslår också följande förändringar av påföljderna för unga:

Stopp för vuxna kriminella på ungdomshem

Vad gäller kriminella personer mellan 18 – 20 år så kan de idag beredas vård enligt LVU om sådan vård är lämpligare än annan vård (kriminalvård, psykiatrisk vård eller missbruksvård). Det utgör ett stort problem att en ung kriminell som är 15 år kan sitta på samma institution som en tungt kriminell 20-åring eftersom de då riskerar att hitta äldre brottsliga förebilder. Vuxna kriminella mellan 18–20 år bör separeras från yngre kriminella.

Fram till 1980 fanns ungdomsfängelse i Sverige. Dessa riktades till den som var mellan 18–21 år, men fick dock dömas för personer under 18 år om ungdomsfängelse bedömdes uppenbarligen lämpligare än annan påföljd. Kritiken mot dessa var formellt att det rörde sig om ett tidsbestämt frihetsberövande. Till detta kom att ungdomsfängelseklientelet i viss utsträckning fick avtjäna påföljden tillsammans med andra fängelsedömda. Med vårt förslag om återinförande av ungdomsfängelse skulle inte detta upprepas.

Återinför ungdomsfängelse för unga vuxna

Mot bakgrund av förslaget att sätta stopp för kriminella vuxna på HVB-hem bör särskilda "ungdomsfängelser" inrättas för dessa vuxna mellan 18–20 år som begår brott. Kriminalvården bör ges i uppdrag ansvara för verksamheten i en särskild enhet, men samråd ska också ske med socialnämnden och i nära samarbete med SIS.

BEDRÄGERIER

FÖRSLAG

- 1.** Brott mot utsatta äldre och andra utsatta grupper ska av rättsväsendet ses som särskilt allvarliga och bör straffas strängare.
- 2.** Brott mot utsatta äldre och andra utsatta grupper ska prioriteras och effektiviseras.
- 3.** Brott mot utsatta äldre och andra utsatta grupper ska förebyggas genom informationskampanjer och utbildningar för äldre – utred möjligheten för företag att informera om risker vid utgivande av teknologiska lösningar så som Bank-ID.
- 4.** Utvecklat stöd till äldre brottsoffer.
- 5.** Bedrägerier ska prioriteras – kräver fler poliser
- 6.** Gör det svårare att skaffa falsk identitet.

De senaste tjugo åren har antalet anmälda bedrägerier vuxit explosionsartat. Från cirka 50 000 anmälningar i början av milleniet till 260 000 år 2018. Antalet anmälda bedrägerier 2020 var 218 000³¹. En ökning med omkring 400 procent. Anledningen till den kraftiga ökningen är flerfaldig, men en ökad internetanvändning och den teknisk utveckling är de mest avgörande faktorerna. Dessa framsteg – som dessvärre möjliggör att

³¹ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7096de/1619093282134/10La_anm_10_ar.xls

bedrägerier kan begås på nya sätt och riktas till en större grupp människor samtidigt – utnyttjas hänsynslöst av samvetslösa brottslingar. Samtidigt är antalet uppklarade bedrägerier låg – enbart runt 5 procent av brotten klaras upp³².

Den vanligaste formen av bedrägeri är kortbedrägeri som innebär att ett betal- eller kortkort olovligt används av gärningspersonen. Det kan ske i form av skimming där kortets magnetremsa avläses eller genom att fotografera kortnummer och cvc-koden. En annan vanlig form av bedrägeri är annonsbedrägeri som går ut på att gärningspersonen genom en annons för ex. boende, vara eller tjänst vilseleder intressenter. Det som utannonserats existerar inte vilket upptäcks först efter betalning. Fakturabedrägerier är vanligt förekommande inom näringslivet, men även bland äldre. I detta fall vilseleder gärningspersonen en person eller ett företag att betala för en faktura för något som personen eller företaget inte har beställt. Brå har rapporterat om att företag många gånger betalar bluffakturor istället för att upprätta en potentiellt mer kostsam kontrollfunktion. När privatpersoner utsätts för fakturabedrägeri rör det allt som oftast äldre personer och förfalskade telefonabonnemang. Nätfiske och telefonbedrägeri ökar kraftigt och används för att komma åt brottsoffrets ekonomiska tillgångar. Gärningsmannen försöker genom ett förfalskat mail, genom ett kapat konto på sociala medier eller via ett telefonsamtal vilseleda personer att dela med sig av kortuppgifter och koder.

Bedrägeribrottslighet är allvarligt av flera anledningar. Den skapar oro och ångest, hela 32 procent av befolkningen oroade sig under 2020 ofta för att utsättas för bedrägeri på internet. Brottsligheten kostar enskilda, företag och samhället stora ekonomiska förluster. Dessutom urholkar dessa olagliga verksamheter förtroendet och tilliten till samhällsgemenskapen. Särskilt allvarligt är att bedragare ofta riktar in sig på äldre personer och andra utsatta grupper.

Skärpt syn på brott mot utsatta äldre och andra utsatta

Särskilt allvarligt är bedrägerier riktade mot äldre och utsatta grupper som sällan kan värja sig från brotten. En kvinna i 80-årsåldern vilseleddes att hon behövde ta ett Covid-19-test och att det krävde inloggning via Bank-ID, bedragaren tog sedan 100 000 kronor från kvinnan. Vidare utnyttjas äldre av bedragare som säger sig vilja hjälpa dem att handla, men vars syfte är att komma åt deras kort och av personer som säger sig sälja telefonabonnemang. Även inbrott begås av ligor som låtsas vara hemtjänstpersonal, släktingar eller andra som äldre borde kunna lita på. Detta cyniska utnyttjande är vedervärdigt och måste stävjas. Kristdemokraterna vill därför att alla brott som riktas mot äldre ska prioriteras. Brotten mot äldre ska även leda till strängare straff.

Särskild satsning informationskampanj för brott riktade mot utsatta grupper

Vi vill även göra en särskild satsning på äldre brottsoffer över hela landet för att tillse att de får det lagstadgade stöd de har rätt till.

Kristdemokraterna har tidigare föreslagit att fem miljoner kronor årligen ska satsas på en informationskampanj om brott som begås mot äldre. Äldre drabbas inte minst av IT-bedrägerier när tekniken utvecklas snabbt och det är svårt för somliga att ta den till sig. Därför bör det ses över om företag som tillhandahåller tekniska lösningar så som Bank-ID ska ha ett ansvar att även berätta om risker med verktyget.

Den explosionsartade ökningen av anmälda bedrägeribrott skapar stora volymer för rättsväsendet att hantera. Brå konstaterar att det råder en stor obalans mellan de anmälda bedrägeribrottsens volym och de resurser som finns tillgängliga för att utreda och lagföra dessa brott. Med en uppklaringsprocent på runt 5 procent kommer bedrägerierna fortsatt vara många. Därför måste bedrägerier prioriteras högre av rättsväsendet. Poliserna behöver bli fler för att klara av dessa stora volymer, det behöver även bli tydligt från politikens sida att dessa brott ska prioriteras.

Bekämpa falska identiteter

Många bedrägerier bygger idag på falska identiteter. I Sverige finns idag alldeles för många godkända ID-handlingar och så kallade samordningsnummer (personnummer för icke-svenska medborgare) på vift. Detta

³² https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70e651/1624542003575/10La-uppkblr_10_ar.xls

gör det enklare för bedragare att härja i samhället utan att upptäckas. Vi har sedan tidigare, inom ramen för välfärdsbrottslighet, presenterat ett flertal förslag för att komma åt identitetsmissbruk.

En annan form av bedrägeri är utnyttjandet av bidragssystemen, välfärdsbrottslighet. Det rör personer som uppger felaktig information för att tillskansa sig medel de inte är berättigade av från samhällets gemensamma. Kristdemokraterna har tidigare presenterat en rapport med närmare fyrtio förslag för att motverka denna form av bedrägeri.

ATTACKER PÅ VITALA SAMHÄLLSFUNKTIONER

FÖRSLAG

1. Stärk skyddet för personal i socialtjänst och vården och möjliggör för anställda som upplever sig hotade att arbeta mer anonymt.
2. Stärk skyddet för polis och deras familjemedlemmar, exempelvis genom att försvåra för kriminella att spåra personuppgifter.
3. Stärk möjligheten att porta obehöriga som tar sig in på exempelvis socialkontor eller sjukhus, stör ordningen, hotar personal och försvårar vård.
4. Återinför brottet missfirmelse mot tjänsteman

Under mer än ett decennium har en ny form av brottslighet etablerat sig i Sverige. Det är brott mot utryckningsfordon som brandkår, polis och ambulanser. Det är attacker mot kollektivtrafiken och det är attacker mot socialtjänsten, myndigheter med servicefunktioner och sjukhus. Polisen skriver i sin rapport Utsatta områden – Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen att exempelvis hemtjänstpersonal och socialtjänsten utsätts för trakasserier. Det gäller både hot mot enskilda handläggare och skadegörelse på byggnader. Enligt Arbetsmiljöverket uppger mer än var tredje socialsekreterare att de blivit utsatta för våld eller hot om våld i arbete³³. I mars 2020 höll socialkontoret i Skutskär stängt för besök i omgångar på grund av hotbild mot anställda³⁴. I Göteborg greps en man i januari 2021 efter att ha hotat att spränga ett socialkontor³⁵. I Örnsköldsvik hotade en man fyra socialsekreterare och en förvaltare³⁶. Hoten ska ha tagit sig formen av rena dödshot, mannen hotade med mordbrand och dödsskjutningar.

Hotad myndighetspersonal ska kunna arbeta skyddat eller anonymt

Urgröpandet av vitala samhällsfunktioner tar sig inte enbart uttryck i form av direkta trakasserier, hot och skadegörelse utan även i form av normer och indirekta hot som skapar en så kallad tystnadskultur i kommunala och statliga verksamheter. I en rapport om tystnadskulturen i Göteborgs stads verksamheter träder en oroande bild fram³⁷. I den framkommer att anställda indirekt och ofrivilligt blir verktyg för kriminella strukturer. Anställda tystnar i rädsla för att stöta sig med personer med våldskapital. ”Gängen vet vilka vi är. De har koll på oss”. Sådan otillåten påverkan för att exempelvis ändra beslut från en socialsekreterare skapar oro och ångest hos den anställda och undergräver samtidigt tilltron till det gemensamma. Inte sällan handlar det om fler personer som agerar i samma ärenden, bland annat hedersrelaterade. Problematiken återfinns främst i utsatta områden – där direkt felaktig information sprids i sociala medier i syfte att undergräva socialtjänstens arbete med ex. omhändertagande av barn som flyttas från kriminella familjer som uppmuntrat barn att begå kriminella handlingar. Misstron mot det gemensamma i utsatta områden eroderar och integration i det svenska samhället försvåras ytterligare. För att vända denna trend måste anställda få uppbackning och tydliga riktlinjer från chefer och kommunledning. Obekväma sanningar måste ventileras – och åtgärdas. Det bör även undersökas närmre om anställda som upplever sig hotade i större utsträckning kan arbeta mer anonymt.

³³ <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/slutrapport-socialsekreterares-arbetsmiljo.pdf>

³⁴ <https://sverigesradio.se/artikel/7425030>

³⁵ <https://www.gp.se/nyheter/gprocentC3procentB6teborg/man-greps-efter-hot-mot-socialkontor-1.40546491>

³⁶ <https://sverigesradio.se/artikel/6821106>

³⁷ Rapport till Göteborgs kommunstyrelse ”Finns det en tystnadskultur i Göteborgs stad?” av Anna Ekström, 2021.

Försvåra för kriminella att spåra personuppgifter på poliser

I september 2017 upprättade Stockholmspolisen en särskild händelse efter att en anhörig till en polis blivit utsatt för ett kidnappningsförsök³⁸. Under 2020 språnghotades polisstationer i Göteborg samtidigt som polischefen och anställda dödshotades³⁹. Enligt en rapport från Polisförbundet upplever 7 av 10 poliser att utsattheten för hot och våld ökat de senaste två åren. Bland polisanställda inom ingripandeverksamhet uppger 72 procent att de utsatts för hot, våld, trakasserier eller annan otillbörlig påverkan⁴⁰. Kriminella som grips hotar polisen genom att berätta att de vet var de bor och känner deras familjemedlemmar. Detta måste samhället reagera skarpt på. När en polis hotas, hotas rättsstaten. De måste fredas. Vi vill därför stärka skyddet för polis och deras familjemedlemmar. Det kan ske genom att försvåra för kriminella att spåra personuppgifter, exempelvis genom att i fler fall skriva ut initialer eller annan markering än hela namnet i till exempel domar eller förundersökningsprotokoll.

Skydda vitala samhällsfunktioner och dess personal mot angrepp

Angreppen på de vitala samhällsfunktionerna stannar dock inte vid vare sig socialtjänsten eller polisen. Hot mot vårdpersonal ökar på sjukhus i flera större städer runt om i Sverige. Det visar en kartläggning som SVT Nyheter har gjort⁴¹. Undersökningen visar att det inte bara är i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö som de hotfulla situationerna ökar. Även på sjukhus i Norrköping, Borås, Västerås och Uppsala ökar problemen. I Uppsala vittnar en akutsjuksköterska om att det kan komma gäng om 50 personer som kallar personalen för könsord och dödshotar dem. Hoten är så vanligt förekommande att personal inte ens alltid tar det på allvar. Så långt har normaliseringen av hotfullt beteende gått på våra sjukhus. I Malmö berättar personalen på Skånes universitetssjukhus att de har hotats till livet i situationer som rör gängrelaterat våld. Problemen inträffar bland annat när anhöriga och vänner till den skadade samlas i väntrummen. Situationen bekräftas även av en Novusundersökning genomförd för Vårdförbundet hösten 2020⁴². Enligt undersökningen uppger 73 procent att hot på arbetsplatsen förekommit, 51 procent anger att det förekommit våld på arbetsplatsen – 27 procent har själva blivit utsatta för våld. Hot och våld inom vård och omsorg leder till psykiska, fysiska och ekonomiska konsekvenser för den drabbade, arbetsplatsen och samhället. Både vårdtagare och anställda kan uppleva oro för att utsättas för våld i vården. Det är både ett allvarligt vårdproblem och ett arbetsmiljöproblem.

Tidningen Chef och ledarskap rapporterade i augusti 2019 om hur 4 av 10 rektorer har utsatts för våld⁴³. En tillsynsrapport från Arbetsmiljöverket konstaterar att 9 av 10 grund- och gymnasieskolor brister i sitt förebyggande arbetsmiljöarbete, bland annat gällande utbildning i hur de ska hantera säkerhetssituationer som kan leda till hot och våld⁴⁴. Fackförbundet DIK har rapporterat om den allt sämre arbetsmiljön för landets bibliotekarier, en institution som inte minst har ett viktigt kompensatoriskt arbete för att nå ut med litteratur till unga som inte har det med sig hemifrån. Social oro, som syftar på bråk, onykterhet och aggressivitet mot personal eller besökare förekommer på 81 procent av de svenska biblioteken. Droghandel förekommer nu öppet⁴⁵. Det som sker i Sverige i dag är dessvärre en logisk fortsättning på vad som pågått länge. Det har börjat i socialt utsatta områden med vandalisering i området, fortsatt med stenkastning mot kollektivtrafik, polis och senare fortsatt mot brandkår och sjukvårdspersonal. Den våldsspiralen har nu tagit sig in på sjukhusen.

Sammantaget bidrar allt detta till ett samlat angrepp mot vitala samhällsfunktioner som allvarligt bryter ned grundläggande normer i samhället. Kan inte ett socialtjänstkontor eller sjukhus vara fredat från angrepp finns det snart inga platser i samhället som är det. Det är extra allvarligt när angrepp drabbar de som försöker rädda liv, en grundläggande uppgift för staten. När det gäller organiserade angrepp mot personer som är anställda inom vitala funktioner bör straffen skärpas, särskilt när angreppen är organiserade. Brott mot vitala samhällsfunktioner bör vara en särskild straffskärpningsgrund.

³⁸ <https://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/a/722d9/kvinna-misstanks-ha-kidnappats--polisen-mycket-fortegen>

³⁹ <https://www.gp.se/nyheter/gprocentC3procentB6teborg/han-hotade-mprocentC3procentB6rda-erik-nord-och-bomba-tvprocentC3procentA5-polishus-1.41866445>

⁴⁰ <https://www.polisforbundet.se/globalassets/publika-dokument/rapporter/nar-de-som-ska-skydda-attackeras-webb-191017.pdf>

⁴¹ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/hot-och-vald-mot-varpersonal-vaxande-problem>

⁴² <https://www.vardforbundet.se/engagemang-och-paverkan/aktuellt/nyheter/hot-och-vald-mot-personal-okar/>

⁴³ <https://www.lararen.se/chefochledarskap/teman/fyra-av-tio-rektorer-har-utsatts-for-vald>

⁴⁴ <https://www.av.se/press/nio-av-tio-skolor-slarvar-med-arbetsmiljon/>

⁴⁵ <https://dik.se/om-oss/nyheter/hot-och-vald-vardag-for-manga-bibliotekarier-dik-kraver-krafttag-i-ny>

Detta har tillkännagetts för regeringen som ännu inte återkommit med en proposition. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte vill markera mot denna systemhotande brottslighet. Det krävs kraftiga åtgärder för att komma till rätta med problemen. Sjukvårdspersonal har naturligtvis erfarenhet av att hantera komplicerade patienter och bråk uppstår i ansträngda situationer. Men det är en sak att ha en besvärlig patient och en helt annan att hantera stora grupper med människor som antingen vill skada en patient eller personalen. Därför behövs fler åtgärder som stärker tryggheten för patienter och personal samt att polisen har förutsättningar att förhindra ordningsstörningar. Obehöriga som tar sig in på sjukhus, stör ordningen, hotar personal och försvårar vård måste lättare kunna avvisas från platsen. De måste också kunna portas från att besöka sjukhus.

Återinför brottet missfirmelse mot tjänsteman

Rättsväsendets personal blir utsatta för all grövre påhopp när de är ute och gör sitt jobb. I den gangsterkultur som uppstått på vissa platser i Sverige ses det närmast som en tävling bland framför allt ungdomar att bete sig så respektlöst som möjligt emot polispersonal som förväntas tåla nästan vad som helst som inte är direkta hot. Problemet finns även på andra platser, i skolan, hos personal på myndigheter som arbetar med känsliga frågor med mera. Samhället har blivit råare. Därför anser vi att brottet missfirmelse mot tjänsteman ska återinföras. Den som begår missfirmelse mot tjänsteman borde kunna dömas till böter och vi anser att polismans befogenhet att föra bort personer som begår missfirmelse mot tjänsteman bör införas, där personer tillfälligt kan omhändertas om de inte avlägsnar sig från platsen.

FÖRBÄTTRADE BEVISREGLER

FÖRSLAG

1. Utvidgat förverkande ska vara möjligt vid alla brott.
2. Ändra lagstiftningen vad gäller omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande – en domstol ska enbart behöva anta att en egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet för förverkning.
3. Utredda möjligheten att på ett tidigare stadium förverka egendom som misstänks härröra från kriminell verksamhet – utan att personen som äger egendomen i fråga behöver vara åtalad eller dömd. Målbild att en anställd på ansvarig myndighet ska kunna förverka en bil på öppen gata – civilrättsligt med Irland som förebild.
4. Utred behovet av en ny enhet likt CAB i Irland med ansvar för förverkande som ska ligga under befintlig myndighet.
5. Ett särskilt uppdrag för att beslagta stöldgods från vardagsnära brottslighet.
6. Utöka möjligheten att använda DNA i brottsutredningar

Gängkriminellas livsstil

Den kriminella livsstilen är idag välkänd och väldokumenterad i såväl TV som i musik. I vissa sammanhang hyllad, men bland brottsbekämpande myndigheter anses livsstilen vara roten till mycket ont. Flådiga bilar, skinande smycken och dyrbara kläder är en bakomliggande drivkraft till gängkriminalitet. Lyxegendomar markerar status och framgång för de redan kriminella, men fungerar också som lockbete för presumtiva gängmedlemmar i yngre åldrar. För unga i utsatta områden är denna chimär till livsstil en dröm, och dess förgrundsgestalter förebilder.

Kriminalitet som en genväg till lyx och status gör att många ungdomar idag aktivt väljer att plocka upp pistolen, narkotikan och våldet som levebröd. För att minska incitamenten att begå brott behöver rättsväsendet ges ökad möjlighet att beslagta brottsvinster. Om polisen får större befogenheter att plocka bilar och andra värdesaker från kriminella på öppen gata försvinner en viktig drivkraft till kriminalitet och begränsar förhoppningsvis inflödet av unga personer i brottslighet.

Mer offensiva metoder att komma åt den kriminella livsstilen har vunnit mark de senaste decennierna. En av dessa offensiver är utvidgat förverkande vid brott, dvs. beslagta egendom från kriminella. Avsikten med denna metod är att verka avskräckande genom att förhindra brottslingar att dra nytta av brott, men även

förhindra att utbytet av brott återinvesteras i ny brottslig verksamhet. Liknande, än mer offensiva, metoder finns på andra håll i världen. Det finns därför anledning att se över och utveckla det svenska lagutrymmet.

Civilrättsligt förverkande - den irländska modellen

I Irland grundades 1996 den statliga byrån Criminal Assets Bureau som en reaktion på en ökad organiserad brottslighet. Byråns syfte är att komplettera polisen och underrättelsetjänsten genom att via civilrättsliga förfaranden beslagta olagligt förvärvade tillgångar från kriminella. Byrån består bland annat av experter och sakkunniga på ett flertal områden som är sekunderade från andra myndigheter. Bland dem återfinns experter från de brottsbekämpande myndigheterna till skatteexperter, sakkunniga från välfärdstjänster och juridisk och rättsmedicinsk expertis till finansanalytiker.

Byråns verksamhet möjliggörs genom lagen Proceeds of Crime Act, också den från 1996. Lagen ger tjänstemän på myndigheten befogenhet att, på en offentlig eller privat plats, beslagta egendom där det finns "rimliga misstankar/reasonably suspect" om att egendomen direkt eller indirekt härrör från brottslig verksamhet. Egendomen kan kvarhållas i 24 timmar. Under denna 24-timmarsperiod får myndigheten möjlighet att göra en preliminär förundersökning. Byråchefen har befogenhet att ge tillstånd till att kvarhålla egendomen i ytterligare 21 dagar. Under denna längre period kan byrån förbereda en ansökan till domstolen om att beslagta egendomen i sju år. Ägaren till egendomen kan under denna period inte komma åt egendomen, vilket förhindrar att egendomen förskingras. Personen vars egendom blivit beslagtagen kan när som helst överklaga beslutet till domstol.

Förfarandet sker på det civilrättsliga området ("balance of probability") och bevisbördan är därför betydligt lägre än förfaranden som sker på det kriminalrättsliga området ("beyond a reasonable doubt"). I det civilrättsliga förfarandet krävs inte heller att någon är dömd för brott för att egendomen ska förverkas. Det civilrättsliga förfarandet använder sig även av en så kallad delad bevisbördan, vilket innebär att både åklagaren och den tilltalade måste bevisa för domstolen att de har rätt i sak.

Om domstolen finner att egendomen direkt eller indirekt härrör från brottslig verksamhet beslagtas egendomen i sju år. Under den tiden är det upp till målsägande att övertyga domstolen om att egendomen är lagligt införskaffad. Det går alltså att tala om en omvänd bevisbördan i någon mån. Om domstolen anser att egendomen inte härrör från brottslig verksamhet ska en ersättning utgå till personen. Om ingen kan bevisa att egendomen är införskaffad lagligt eller via lagliga medel övergår den i statlig ägo.

I Irland finns även ett förenklat civilrättsligt förverkandeförfarande som endast får tillämpas på kontanter, s.k. "cash seizure". Denna metod får tillämpas när en behörig tjänsteman, vanligtvis en polisman eller tulltjänsteman, påträffar ett större kontantbelopp och det på grund av omständigheterna kan misstänkas att kontanterna har kriminellt ursprung. Om den person som har kontanterna i sin besittning inte kan lämna en rimlig förklaring som går ut på att kontantinnehavet har ett legalt ursprung får tjänstemannen ta kontanterna i beslag.

Sammanfattningsvis fungerar byrån i praktiken som en andra front mot organiserad kriminalitet. Utöver polisen och andra brottsbekämpande myndigheter har staten genom byrån en annan rättslig grund och med delvis andra mål möjlighet att gå på offensiven mot gängkriminaliteten. Byråns befogenheter har gett resultat. 2019 konfiskerades egendom till ett värde av 39 miljoner kronor. Huvudsakligen har de konfiskerade egendomarna kopplingar till narkotikahandel och bedrägeri.

Omvänd bevisbördan och ett utvidgat förverkande i Sverige

Kriminalpolitiken har med tiden blivit mer offensiv även i Sverige. År 2008 infördes ett lagutrymme för ett så kallat utvidgat förverkande, vilket ger staten rätt att beslagta föremål, så som bilar och klockor som med stor sannolikhet utgör en ekonomisk vinning från brottslig verksamhet. Sambandet mellan egendomen och brottsligheten behöver inte styrkas fullt ut utan det är tillräckligt att åklagaren uppfyller ett lägre ställt beviskrav, det ska framstå som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. För att förverka egendom krävs att ägaren åtalas för brott där fängelse i fyra år eller mer är föreskrivet.

I BrB 36 kap 1 § b beskriver de nu gällande reglerna för förverkande: "1 b § Döms någon för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer och har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte,

ska även i annat fall än som avses i 1 § egendom förklaras förverkad, om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.”

Lagrummet är ett steg i rätt riktning, men har av ett flertal inbyggda restriktioner inte gett önskad effekt. Reglerna för förverkan av värde behöver ändras. Även historisk behållning på bankkonton behöver kommas åt, liksom värdet på sedelbuntar som kriminella poserar med på bild och som kan antas härröra från brott. Det finns till dagens datum relativt få avgöranden av detta slag. Det beror bland annat på att lagrummet enbart kan användas reaktivt. Utredningssvårigheter är en annan. Det beror även på att brottsmisstanken är för högt ställt för att en egendom ska kunna förklaras förverkad, det är relativt få som åtalas för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer. Att samma regler som för förundersökningar gäller för utvidgat förverkande i tillämpliga delar gör det också svårare, eftersom det möjliggör för gängkriminella att undgå förverkande av lyxegendom genom att göra sig skuldfria hos kronofogden.

Gällande regleringen för förverkande bör denna harmoniseras med regleringen för utmätning enligt utmätningsskallbalken, där egendom som en person har i sin besittning antas ägas av denne. Detta innebär att en kriminell inte kan påstå att han lånat en dyr klocka av en vän, för att på så vis undvika förverkan. Likaså behöver reglerna för att kunna beslagta bilar som skrivs på släktingar förändras. Kriminella ska inte fredas för att de använder bulvaner.

EU-regler som påverkar möjligheten till utvidgat förverkande

I Förverkandedirektivet (direktiv 2014/42/EU) regleras utvidgat förverkande. Det är ett så kallat minimidirektiv vilket innebär ett golv dit medlemsstaterna åtminstone måste gå. Medlemsstaterna har dock möjlighet att gå längre än så. Sverige har idag i stort sett lagt sig på EU:s miniminivå. Det finns således utrymme att skärpa den svenska förverkande lagen, inkl. utvidgat förverkande.

Tyskland, Italien, Cypern och Litauen har möjliggjort utvidgat förverkande vid alla brott. Malta har möjliggjort utvidgat förverkande vid alla brott som kan ge fängelse i mer än ett år. Det verkar dock som att en brottslig måste ha dömts till brottet innan förverkande kan träda i kraft.

EU ger också medlemsstaterna rätt att använda omvänd bevisbörda. I Estland, Cypern och Nederländerna kan domstolen ”anta” att tillgångarna härrör från olaglig verksamhet. I Sverige måste domstolen anse att det framstår som ”klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet”. Så bör även vara fallet i Sverige.

Pågående arbete

Regeringen har tillsatt en särskild utredare 17 juni 2020 att se över reglerna om förverkande. Utredarens uppdrag är bl.a.; ”ta ställning till om möjligheterna till förverkande utan samband med fällande brottmålsdom bör utvidgas eller om det finns behov av andra ytterligare möjligheter till förverkande och, oavsett ställningstagande, lämna förslag som innebär utökade möjligheter till förverkande”

”Även om förverkande utan samband med fällande brottmålsdom i någon mån är en omdiskuterad rättsfigur bör utredaren närmare överväga om möjligheterna till förverkande utan samband med brottmålsdom bör utvidgas eller om det finns behov av andra ytterligare möjligheter till förverkande. I den analysen ingår att säkerställa att förverkandelagstiftningen på ett robust sätt lever upp till internationella åtaganden även på sikt.”⁴⁶

Likt Tyskland kan Sverige införa att utvidgat förverkande vid alla brott. Det skulle skicka en tydlig signal till alla att brottsvinster inte är säkra, även mindre brottslighet kan leda till förverkande. På så sätt är även yngre personer som oftare begår mindre brott utsatta för lagens långa arm.

Vid utvidgat förverkande i Sverige råder något som kan liknas vid omvänd bevisbörda, det ska vara ”klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet”. I vissa andra medlemsstater räcker det med att en domstol ”antar” att ett förverkat föremål härrör från kriminella

⁴⁶ <https://www.regeringen.se/49d94ce6f7ed54d6789a2646f667c98a1/effektivare-mojligheter-att-ta-brottsvinster-fran-kriminella--en-oversyn-av-lagstiftningen-om-forverkande-dir.-202066>

förehavanden. Det bör utredas om bevisbördan bör skifta än mer till det offentliga fördel, till en verklig omvänd bevisbörda. Det bör rimligen vara enkelt att kunna bevisa att en egendom/föremåls ursprung är lagligt.

Det finns utrymme för det offentliga att i ett tidigare skede beslagta egendom och föremål. Detta bör snabbutredas med en målbild att tillåta utvidgat förverkande i ett så tidigt skede som möjligt, helst redan vid misstanke om att ett föremål härrör från kriminell verksamhet. Egendom eller värden som framstår som sannolikt att de utgör utbyte av brottslig verksamhet ska förverkas. Egendomen eller värdet ska antas tillhöra den som har besittning över den om det inte är klart med sannolikt att egendomen tillhör någon annan. Exempelvis med Irlands "cash seizure"-förfarande och CAB:s verksamhet som förebild, där myndighetspersonal direkt ska kunna beslagta pengar men även egendom om personen som har egendomen i sin besittning inte kan lämna en rimlig förklaring som bevisar att egendomen har ett legalt ursprung. Detta skulle kunna ske inom ramen för det myndighetssammansatta arbetet mot organiserad brottslighet. Tillhörande rättssäkerhetsmekanism bör också föreslås och hur ett förverkat föremål på gatan ska beslagtas under en lång tid med hjälp av domstol i ett snabbförfarande efter förverkandet.

Utökad möjlighet att använda DNA

Rättsväsendets möjligheter att utreda brott behöver utvecklas i takt med att nya tekniska hjälpmedel utvecklas. Givetvis ska användandet ske utifrån givna ramar och med respekt för integritet och andra centrala intressen. Den 5 juni 2020 gjordes ett genombrott i utredningen av dubbelmordet i Linköping, 16 år tidigare. Utredningen är den näst största någonsin i Sverige, bara Palmeutredningen är större. Det uppmärksammade genombrottet bestod i att DNA-teknik och släktforskning kombinerades på ett sätt som avslöjade mördaren. Familj och anhöriga till de mördade kunde efter lång tid få ett avslut och upprättelse genom att mördaren kunde dömas för sitt grova brott.

Men i maj 2021 stoppade Integritetsskyddsmyndigheten Polisen från att använda denna teknik. Regeringen har tillsatt en utredning för att öka möjligheterna att använda biometri i brottsbekämpningen. Vi menar dock att direktiven är för snäva och att DNA från biobanker ska kunna användas i brottsutredningar⁴⁷. Det bör ges som ett tilläggsdirektiv till utredningen.

Kristdemokraterna har tidigare drivit på för en förändring för att öka brottsbekämpande möjligheter att använda befintlig DNA. Regeringen tillsatte även en utredning som 2018 kom fram till att inte föreslå ändringar av biobankslagen, så att DNA-uppgifter kan användas i brottsutredningar. Sedan dess har regeringen inte heller gått vidare med några sådana förslag⁴⁸.

Vi menar att utredningens slutsats, att det inte finns något behov av att kunna ta prover från biobanker i beslag, behöver omprövas och utredas på nytt med tanke på den synnerligen allvarliga våldsanvändning som eskalerat de senaste åren.

Utredningen konstaterade att "om det någon gång skulle uppstå en situation där ett prov ur en biobank skulle vara värdefullt i en brottsutredning, skulle det handla om en utredning av ett grovt brott där myndigheterna har en utpekad person som behöver identifieras, eller vars biobanksprov innehåller information som på annat sätt är av avgörande betydelse för utredningen, och denna information inte kan utvinnas med hjälp av provtagning på den aktuella personen eller någon närstående till denna."

Det går inte att utesluta att behovet kommer att uppstå och då behövs en legal möjlighet för exempelvis polis och åklagare att beslagta DNA-uppgifter ur biobanker.

DIMENSIONERINGEN AV RÄTTSVÄSENDET

Svenskt rättsväsende jämfört med andra länder

Även om staten under de senaste 25 åren avsatt ökade resurser till rättsväsendet är det underfinansierat. Jämförbara länder anslår mer resurser till rättsväsendet än vad Sverige gör och detta gäller särskilt om man

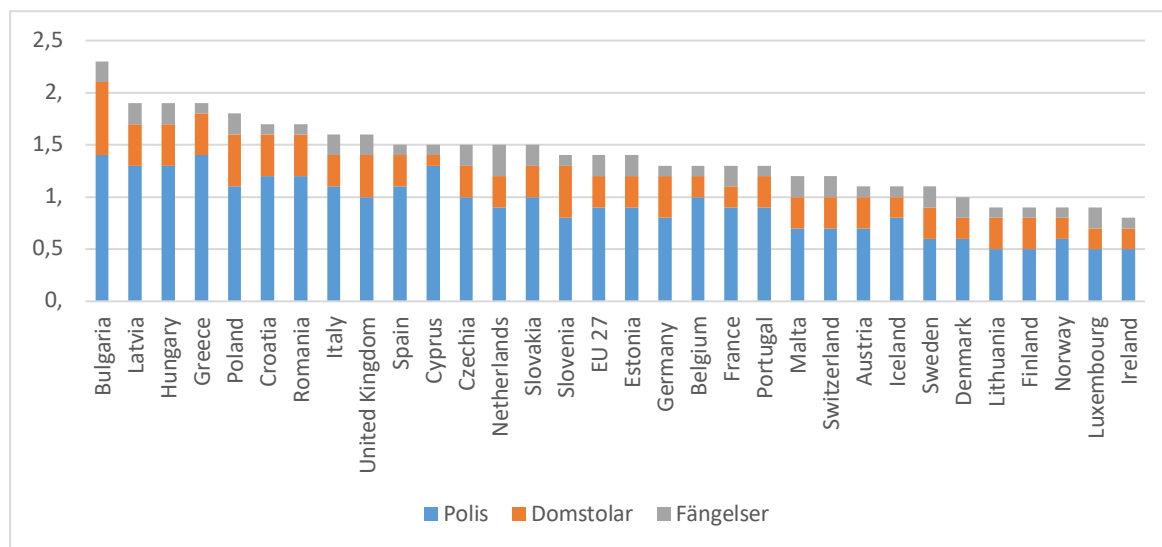
⁴⁷ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/05/dir.-202134/>

⁴⁸ https://www.regeringen.se/490052/contentassets/e83f9a8d675440d5a8e215e0d960a554/sou-2018_4-framtidens-biobanker.pdf

tar hänsyn till brottsutvecklingen. Sverige anslår ungefär 0,3 procent mindre av bruttonationalprodukten än genomsnittet till rättsväsendet vilket 2019 motsvarar ungefär 15 miljarder kronor.

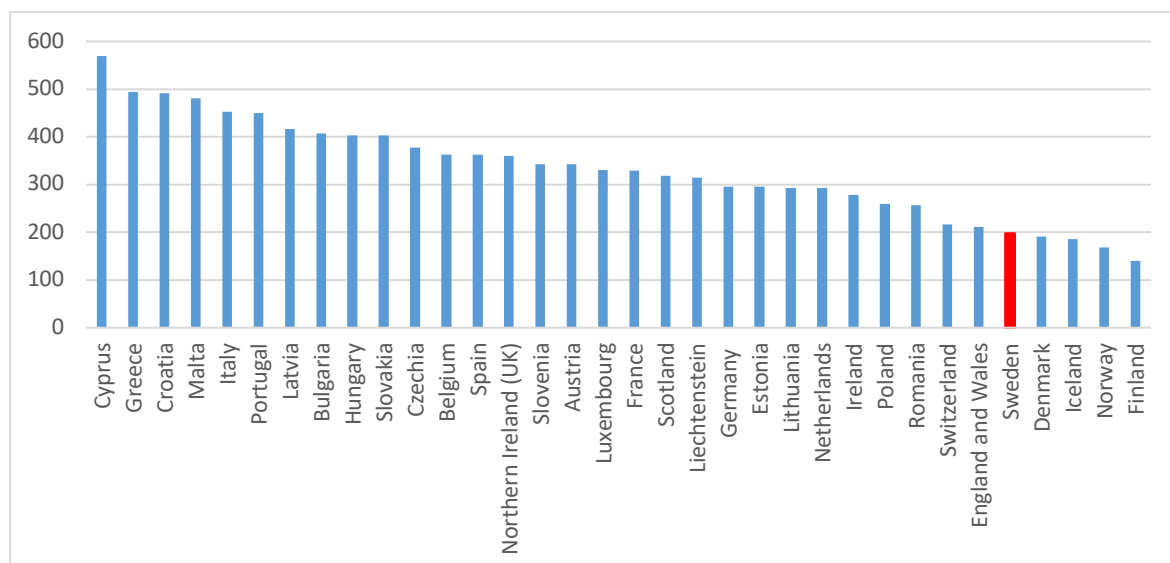
Genomsnittet i EU 27 är 1,4 procent av BNP. Sverige ligger på 1,1 procent. Hela skillnaden ligger inom polisen till vilken Sverige anslår 0,6 procent av BNP medan EU 27 ligger på 0,9 procent.

Diagram 1. Andel av BNP som anslås till rättsväsendet; Polis, Domstolar och Fängelser, Eurostat 2019

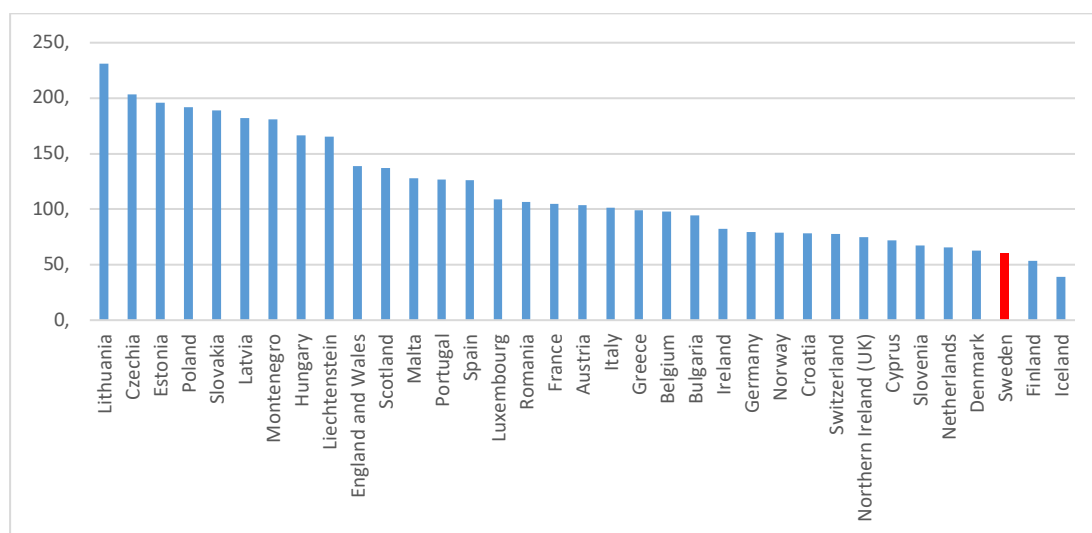
Sveriges lägre anslag till polismyndigheten får ett tydligt genomslag i antalet poliser. Enligt Eurostat har Sverige bland de största antalet poliser per 100 000 invånare i Europa.

Diagram 2. Antal poliser per 100 000 invånare (2018 eller senast rapporterad, eurostat)

Enligt diagram 1 anslår Sverige ungefär lika mycket som genomsnittet för sina fängelser vilket är 0,2 procent av BNP. I denna del finns det dock skäl att jämföra andelen personer som är frihetsberövade.

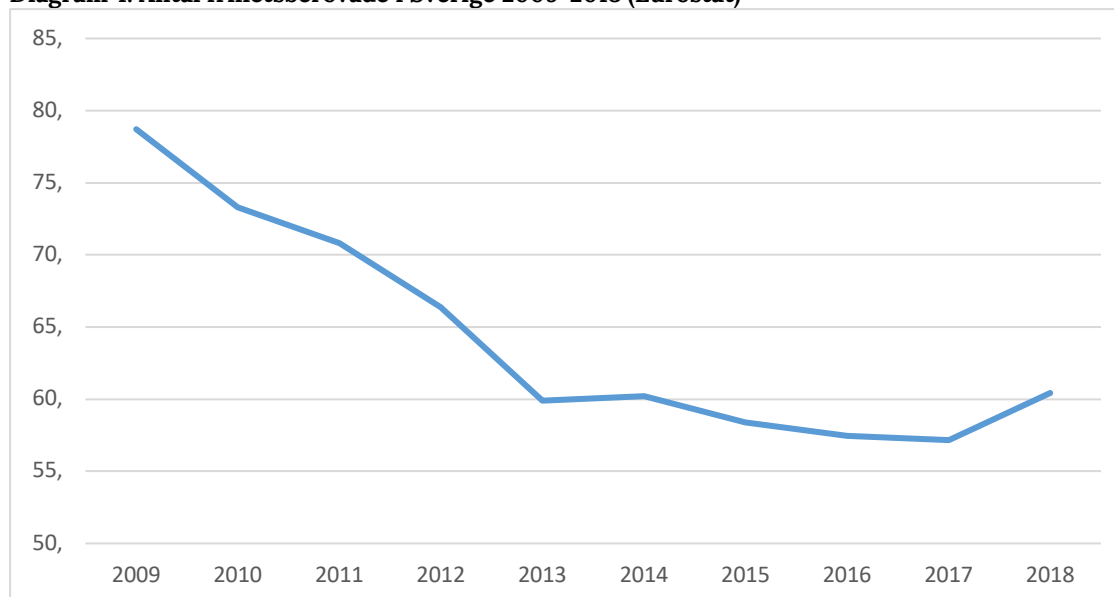
Diagram 3. Antal frihetsberövade per 100 000 invånare, Eurostat 2018 (eller senast rapporterade)

Sverige har färre frihetsberövade personer än de allra flesta länder och i synnerhet och man jämför med andra länders brottslighet. Andra länder med lika få frihetsberövade har lägre brottslighet vilket framgår i kommande avsnitt.

Till det bör läggas att enligt samma statistik har antalet frihetsberövade per 100 000 invånare fallit i Sverige mellan 2009–2018. Mot bakgrund av att brottsligheten ökat under samma period är det märkligt.

Diagram 4. Antal frihetsberövade i Sverige 2009-2018 (Eurostat)

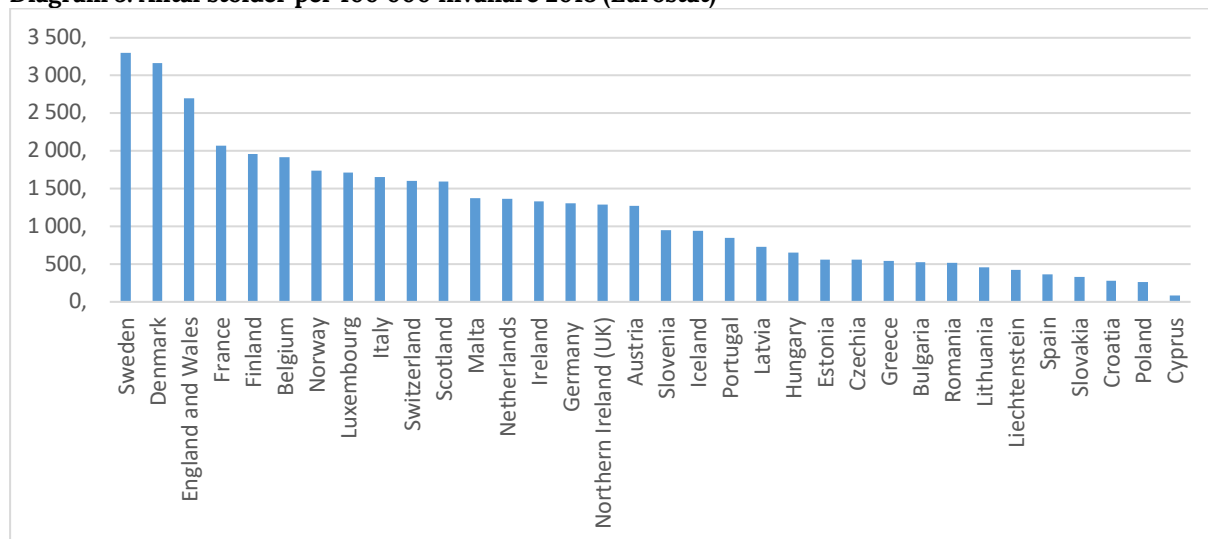
Den svenska staten spenderar mindre pengar på polisen än andra länder och har under de senaste 10 åren haft färre frihetsberövade personer än de flesta andra länder. Kan det motiveras utifrån att Sverige också har lägre brottslighet än andra länder? Svaret på den frågan är ett klart nej.

Sverige har klart fler anmälda våldtäkter och andra sexualbrott än de flesta andra länder i Europa. Jämförelser är dock svåra att göra mellan länder eftersom Sverige har en strängare definition av våldtäkt och eftersom Sverige räknar varje våldtäkt. I en del andra länder räknas bara våldtäkter som utretts vara våldtäkter och det förekommer att många våldtäkter av samma gärningsman räknas som en våldtäkt.

Trots det har Sverige mycket höga tal för våldtäkter och sexualbrott och dessa har ökat kraftigt under 2010-talet.

Andra brottskategorier där Sverige ligger högt är bilstölder och stölder generellt.

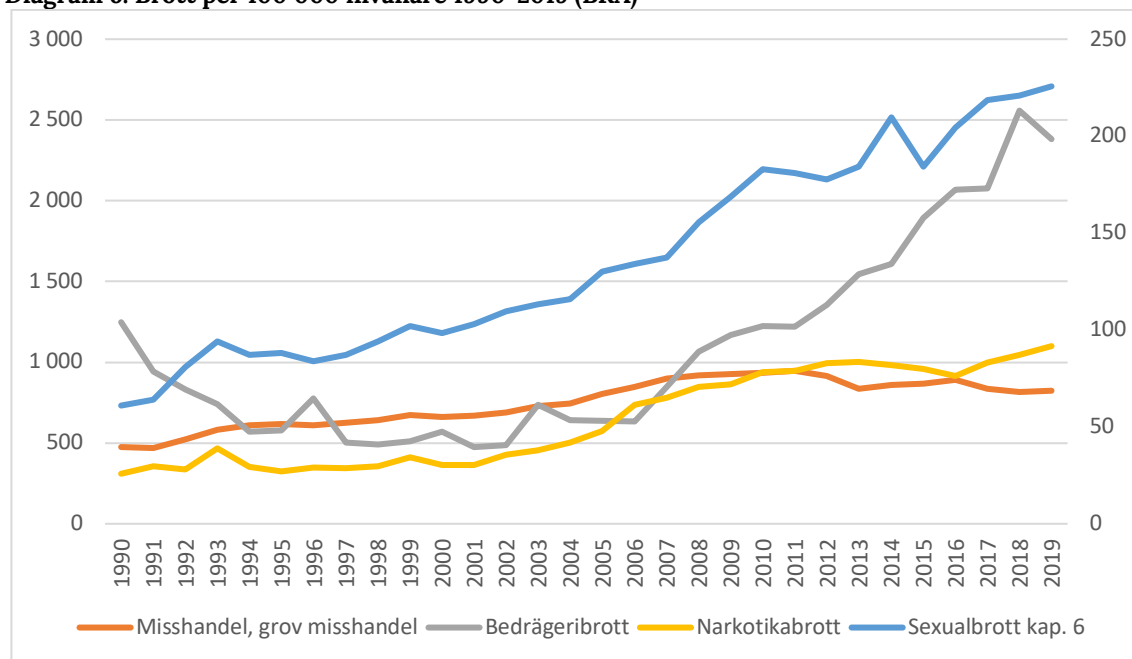
Diagram 5. Antal stölder per 100 000 invånare 2018 (Eurostat)

BROTTSUTVECKLINGEN I SVERIGE ÖVER TID

Sedan 1990 har flera brottstyper ökat samtidigt som några har minskat och ytterligare några legat still enligt BRÅ. Brottstyper som ökat anmärkningsvärt mycket är sexualbrott, bedrägerier, narkotikabrott och misshandel. Brottstyper som minskat under de senaste 30 åren är framförallt tillgreppsbrott som inbrott.

Diagram 6. Brott per 100 000 invånare 1990-2019 (BRÅ)

En allvarlig brottstyp som definitivt ökat är mord. På 1990-talet skedde två mord per 100 000 invånare samtliga år utom 1990 då det var ett mord. Varje år 2017-2019 uppgick antalet mord till fyra per 100 000 invånare. Det är tyvärr en stabil fördubbling av det allvarligaste brottet som finns.

Det ökade antalet mord antyder att brottsligheten till viss del blivit klart mer allvarlig och brutal till sin karaktär. Kriminella löser tvister genom att skjuta ihjäl varandra och organiserad brottslighet visar sitt våldskapital och genom sprängningar. Polisen för sedan 2017 statistik över läget kring dessa allvarliga brott.

År	Skjutningar	Skadade	Döda	Bombdåd	Förberedelse	Försök
2017	324	139	43			
2018	306	135	45	90	52	12
2019	334	120	42	133	82	27
2020	366	117	47	107	89	13
Totalt:	1470	550	197	378	256	58

KRISTDEMOKRATERNAS AMBITIONSIVÅ FÖR RÄTTSVÄSENDET

FÖRSLAG

1. Öka polistätheten så att den ligger på minst samma nivå som jämförbara länder
2. Polisen ska ha tillräckliga resurser
3. När polisen växer, ska rättsväsendets övriga myndigheter växa i takt

Kristdemokraterna anser att det är uppenbart utifrån vad som presenterats ovan att Brottsligheten har ökat i Sverige kvantitativt, men också att den har också utvecklats ”kvalitativt” genom att den till sin art blivit mer brutal, grövre och organiserad. Enligt både kvantitativa och kvalitativa mått är utvecklingen mycket dystert jämfört med våra grannländer. Den svenska rättsapparaten har inte anpassats till den negativa utvecklingen resursmässigt och därför krävs nu ett strategiskt beslut att långsiktigt bygga ut rättsapparaten.

De svenska rättsvårdande myndigheterna: Polis, domstol, åklagare, kriminalvård och säkerhetspolis måste successivt och uthålligt utökas. Det gäller i synnerhet polisen där Sverige vid en internationell jämförelse har få poliser i relation till befolkning och brottslighet. Det kräver avsevärt mer resurser. Sverige bör sträva efter att ligga på minst samma nivåer som jämförbara länder.

Behoven på de olika myndigheterna och rättsväsendets förmåga är det som ska vara styrande, men en BNP-jämförelse fyller en viktig funktion för att jämföra med andra europeiska länder och utgöra ett mått vid långsiktig planering.

Kristdemokraterna menar att brottsutvecklingen är så allvarlig, och har varit det länge, att statsmakten måste fatta ett övergripande strategiskt beslut om att avsätta klart mer pengar under en längre tid. Det skapar planeringsförutsättningar för ansvarigt statsråd och myndighetschefer. Dessutom bedömer kristdemokraterna att behovet för det svenska rättsväsendet de facto ligger kring det mål som vi pekar ut.

Utbyggnaden av rättsapparaten bör ske successivt över tid till 2030 vilket möjliggör för myndigheterna att hantera tillskotten noggrant och att säkerställa att nya resurser gör bästa möjliga nytta.

Det handlar om att polisen ska kunna återetablera sig på orter man lämnat och förstärka sin närvaro i brottsstyngda stadsdelar och om att Kriminalvården ska kunna bygga nya anläggningar. I följande stycken beskriver vi mer utförligt ambitionshöjningen för Polisen och Kriminalvården, men det är helt avgörande att hela rättsväsendet förstärks för att undvika att flaskhalsar uppstår.

Utbyggd polis, kriminalvård och skärpta straff kommer att leda till ett ökat tryck på domstolarna som måste upprätthålla alla krav på rättssäkerhet. Myndigheten själv har inkommit med ett budgetunderlag som skulle innebära ett anslag på 7,4 mdr 2024 som vi anser är rimligt. Utbyggnaden bör därefter fortsätta så att myndigheten får ett anslag på ca. 8 miljarder 2030 i dagens penningvärde.

Liksom domstolarna kräver åklagarmyndigheten ökade anslag när övriga rättsväsendet byggs ut. Myndigheten själv vill öka anslaget med ca. 300 miljoner kronor till 2024. Resurserna ska gå till att rekrytera fler åklagare, åklagarrevisorer, förstärkt it-verksamhet m.m. Kristdemokraterna anser att myndighetens resurser behöver byggas ut successivt till 2,5 mdr 2030 för att klara den ärendehantering som kan förväntas.

POLISEN SKA VÄXA

FÖRSLAG

1. Rusta Nationellt forensiskt centrum
2. Avlasta polisen
3. 5 000 fler poliser till 2029
4. Höj polislönen

Svensk polis är underdimensionerad jämfört med övriga Europa. Endast fyra länder lägger en mindre andel av BNP på polisen och endast sex länder lägger mindre pengar totalt på rättsväsendet. Detta är ett avgörande skäl till varför Sverige inte kunnat hantera den brottsutveckling vi sett de senaste decennierna. Det har också gett förutsägbara resultat, det är bara fyra länder som har färre poliser per capita än Sverige, enligt siffror från Eurostat.

Trots stora satsningar som skett de senaste åren larmar ändå polisen om budgetunderskott på 500 miljoner kronor för 2021, som en följd av pandemin. Samtidigt har flera avdelningar haft anställningsstopp, både för nyanställningar och för att fylla vakanser. Övertidsersättningen blir lidande. Receptioner bemannas av

polisutbildad personal istället för civilanställda. Följden blir att färre poliser ägnar sig åt kärnverksamheten. Sammantaget är insikten att Polismyndigheten trots de senaste årens stora tillskott ändå är underfinansierad.

Samtidigt är Sverige extremt utsatt för brottslighet. Mellan 2012 och 2020 fördubblades morderna och dråpen av män i Sverige⁴⁹. I huvudsak beror denna ökning på det skjutvapenvåld som slagit rot i den gängkriminella miljön. Detta leder till att det är tio gånger vanligare att en ung man skjuts ihjäl i Sverige jämfört med Tyskland. Brotten är notoriskt svåra att utreda. Ska vi klara av det krävs fler poliser.

Sedan tidigare har Kristdemokraterna föreslagit en lösning för att polisen mer lokalt förankrad, med lokalanställda poliser som kan finansieras av kommunen. Idag lägger många kommuner stora belopp på att anställa egna ordningsvakter. Vi menar att det vore lämpligare om dessa pengar gick till poliser. En sådan polis skulle kunna genomgå en kortare utbildning, men skulle fortfarande vara anställd inom den statliga polismyndigheten, för att undgå huvudmannaproblem och tillskapandet av nya polismyndigheter. Detta skulle skärpa den polisiära närvaron i hela landet.

Sveriges problem med kriminalitet är ingen nyhet. Inte heller att det finns delar av landet där polisen alltid är mycket långt borta. Där människor bor ensligt och enstaka individer kan ställa till med oerhörd skada. Där ett pågående inbrott eller våldsbrott inte kan stoppas för att det tar för lång tid för polisen att komma till platsen. Polisen satsar av goda skäl mycket stora resurser på att ta tillbaka de utsatta områdena. Men det ska inte ske till priset av att landsbygden utarmas. Hela landet har samma rätt till en polisiär närvaro. Därför föreslår vi fyra åtgärder för att långsiktigt stärka polisen.

Rusta Nationellt forensiskt centrum

Nationellt forensiskt centrum spelar en central roll för att utredningsverksamheten ska fungera så effektivt som möjligt. Men den är, liksom övriga delar av Polisen, under stark press. Antalet beslagtagna vapen har exempelvis ökat från omkring 850 till 1 300 på bara några år⁵⁰. Köerna hos NFC har ökat från 33 dagar till 50 dagar, bara under 2021⁵¹. Enligt Polisens årsredovisning har handläggningstiderna för sprängämnesundersökningar dubblats från 2019 till 2020. Antalet inkomna ärenden har ökat med 10 000 eller en sjundedel mellan 2018 och 2020⁵². Samtliga delar av rättsväsendet vittnar dessutom om att bevisningen i brottmål blir allt mer komplex. Med mer avancerad teknik kommer troligen också många tekniska undersökningar bli dyrare och än mer komplexa. NFC måste växa så att utredningstiderna kan kortas. Polisen behöver få i uppdrag att effektivisera verksamheten, med grundmålet att halvera kötiderna. Till en början innebär detta att NFC bör ökas med 100 anställda.

Avlasta polisen

Polisen måste idag sköta en mängd uppgifter som andra vore bättre lämpade att utföra. Därför måste den avlastas så att den kan fokusera på sin huvuduppgift: Att bekämpa brott. Exempel på sådant som poliser idag hanterar är personer i psykisk kris, vapenlicensärenden och transporter av berusade. När personer befinner sig i psykisk kris, exempelvis är självmordsbenägna, är det poliser som har hand om det. Polisen åker på ungefär två självmordslarm i timmen, dygnet runt, året om. Det är personer som istället borde komma i kontakt med vården. Därför vill vi införa psykiatriambulanser som åker på dessa larm. Vapenlicensärenden anser vi ska hanteras av en jakt- och viltvårdsmyndighet för att avlasta polisen och för att få bästa möjliga hantering av ärendena. En utredning har föreslagit att ordningsvakter ska få transportera berusade personer till tillnyktringsenheter. Den uppfattningen delar vi. Polisen ska inte spendera helgnätter med att transportera berusade.

5 000 fler poliser till 2029

Regeringen arbetar för 10 000 fler polisanställda till 2024. Kristdemokraterna bedömer inte att målet kommer att nås och i synnerhet inte att ett flertal av tillökningen ska utgöras av poliser. Alltför många utbildningsplatser står tomma och alltför många poliser lämnar yrket.

⁴⁹ https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa707b0a/1617022436822/Sammanfattning_DprocentC3procentB6dligtVprocentC3procentA5ld_2020.pdf

⁵⁰ <https://www.svd.se/det-ar-frustrerande-att-vi-ar-sa-pass-fa>

⁵¹ <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/90RPzM/analyser-vid-nfc-tar-allt-langre-tid>

⁵² <https://polisen.se/siteassets/dokument/polisens-arsredovisning/polismyndighetens-arsredovisning-2020.pdf>

Vi anser dessutom att Sverige behöver ännu fler poliser behöver utbildas. Inom ramen för vår satsning bedömer vi att 5 000 fler poliser kan utbildas 2022-2029. Polismyndigheten själv har yrkat på ett ökat anslag till 37,6 mdr 2024 vilket skulle innebära 38 000 polisanställda 1 januari 2025 varav 26 000 skulle vara poliser. Kristdemokraterna anser yrkandet ska få gehör i statens budget och att motsvarande anslagshöjningstakt ska bibehållas till 2030.

Höjda löner – stoppa utflödet av poliser

För att få fler poliser måste nuvarande och de nya utbildningar Kristdemokraterna vill skapa fyllas av kvalificerade personer och färre måste lämna polisyrket. Därför anser Kristdemokraterna att en lönerna måste höjas successivt och vi gör det genom att skapa en löneförhöjningspott som 2028 uppgår till fyra miljarder kronor.

Fördelningen av löneökningarna görs av polismyndigheten men Kristdemokraternas tydliga uppfattning är att det är poliser i kärnverksamheterna som ska belönas. Slutligen är framväxten av organiserad brottslighet djupt oroande. Den har visat sig kapabel att även lägga sig i polisens arbete och rättsprocesser. Det är därför viktigt att poliser är välavlönade för att förhöja immuniteten mot utförsök.

KRIMINALVÅRDEN

FÖRSLAG

1. Bygg fler fängelseplatser
2. Stärk missbruks- och beroendevården inom kriminalvården
3. Tillsätt en utredning för att minska kostnaderna i Kriminalvården
4. Fler ska avtjäna straffet i sina hemländer
5. Flytta ansvaret för unga gängkriminella från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården
6. Skapa en nationell krissocialjour
7. Reformera sekretesslagstiftning
8. Bygg ut antalet jourhem
9. Utveckla SIS
10. Kriminalisera rymningar och avskaffa preskription för den som undanhåller sig från sitt straff

Kristdemokraterna föreslår i detta handlingsprogram väsentligt höjda straff, ett minskat antal förmildrande omständigheter och att det ska bli lättare att döma kriminella till fängelse. Vi vill att den som missköter sig inte ska kunna frisläppas från fängelset innan straffet är avtjänat i sin helhet och vi vill se längre övervakningsperioder för den som släpps från fängelset. Detta innebär sammantaget att Kriminalvården under överskådlig framtid kommer att få ett ökat antal intagna. Detta är också vår ambition. Fler kriminella ska låsas in, så att de inte kan begå brott. I takt med att Kriminalvården byggs ut vill Kristdemokraterna även se bättre rehabiliteringsarbete och insatser för att bryta den kriminella identiteten och banan hos den intagna under den tid då ett straff avtjänas.

Bygg fler anstalter

Kriminalvården brottas idag med platsbrist, något som leder till konflikter mellan intagna och mellan intagna och personal. Därtill leder platsbristen till att platserna på avsatta behandlingsavdelningar på anstalterna måste användas till intagna som inte vill ha vård. Det gör även rehabiliteringsarbetet svårare av flera skäl. Nyligen har exempelvis klostret på Kumlaanstalten och tolvstegsverksamheten lagts ned med hänvisningar till platsbristen⁵³. Detta är inte en acceptabel utveckling. Kriminalvården måste ges förutsättningar att utföra långsiktiga behandlingsprogram som exempelvis tolvstegsmetoden, inom missbruks- och beroendevården. En grundförutsättning för en framgångsrik rehabiliteringsverksamhet är att det finns tillräckligt många platser för att säkerställa att intagna som genomgår behandling inte blandas på samma avdelning med de som inte vill ha vård. Kriminalvården bör också åläggas att systematiskt diagnostisera beroendesjukdomar och erbjuda evidensbaserad behandling

⁵³ <https://accentmagasin.se/nykterhet/kriminalvarden-overvager-lagga-ner-12-stegsprogram/>

Det innebär också att det blir svårare att separera personer som är i konflikt med varandra eller personer från samma nätverk. De kriminella konflikter som finns på gatan och innebär bombdåd och skjutningar som konsekvens kan flytta in på anstalterna om det inte finns möjlighet att upprätthålla hög standard och hög säkerhet. Anstalterna behöver också bra lokaler för rehabilitering, arbete, studier och umgänge med familjen. Därför behöver nuvarande anstalter byggas ut. Riksrevisionen har konstaterat att större anstalter är mer kostnadseffektiva, något som borde tas på allvar för att sänka de stora kostnaderna i svensk kriminalvård.

Sänk kostnaderna

Svensk kriminalvård är den dyraste i EU. Ett fängelsedygn kostar här 380 euro. I Danmark är samma kostnad 202 euro⁵⁴. Trots detta är återfallsfrekvensen den samma. Kostnaderna i Kriminalvården måste minska. Det måste genomföras en samlad analys av varför svensk kriminalvård är så dyr jämfört med närliggande länder och vad som kan göras för att skära i kostnaderna. Det är inte minst viktigt när kriminalvården ska växa tillsammans med övriga rättsväsendet, att kostnaderna ligger på rimliga nivåer.

Riksrevisionen har nyligen kommit med rekommendationer för kostnadskontroll. Där konstateras att majoriteten av anstalterna i landet inte har den storlek som krävs för lägsta möjliga platskostnad. Dessutom skiljer sig anstalterna väsentligt åt i effektivitet, och det finns en genomsnittlig förbättringspotential på 20 procent⁵⁵. Arbetet med att sprida best practise är också begränsat. Det krävs en genomgripande utredning för att förbättra Kriminalvårdens kostnader, som borde redovisa hur Kriminalvårdens kostnader för anstalt, häkte, frivård respektive transporttjänst har utvecklats, analysera om fördelningen av kostnaderna är ändamålsenlig och avspeglar regeringens prioriteringar, utifrån en internationell jämförelse bedöma om Kriminalvårdens resurser används på ett kostnadseffektivt sätt, studera framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande insatser och kartlägga och analysera Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och utifrån en jämförelse med några relevanta länder bedöma om arbetet bedrivs effektivt samt om formerna för samverkan är effektiva och ändamålsenliga.

Fler ska avtjäna straffet i sina hemländer

Kristdemokraterna anser också att avtal behöver skrivas med utländska stater för att överföra fångar till sina hemländer i betydligt högre utsträckning än i dag. Cirka en tredjedel av alla intagna är utländska medborgare. Kristdemokraternas utgångspunkt är att alla som döms till fängelse också ska dömas till utvisning. Denna bör ske i samband med att domen ska verkställas. Alltså ska den dömd som huvudregel avtjäna sitt straff i hemlandet. Enligt Kriminalvårdens årsredovisning är ett problem med utvisning till andra länder att standarden på fängelserna är för låg för att Sverige ska kunna utvisa. Den bör därför förbättras med hjälp från Sverige, vilket Kristdemokraterna tidigare föreslagit. Med tanke på Sveriges höga kostnad för fängelser borde det finnas goda möjligheter att sänka kostnaderna om fler avtjänar straffen i hemlandet.

Ansvar för unga kriminella

I takten med det växande problemet med gängkriminalitet har också mycket grov kriminalitet sjunkit i åldrarna. I avsnittet där vi presenterar vår straffrättsreform presenterar vi kraftigt skärpta straff för ungdomar som begår grova brott. En konsekvens detta medför är att de inte kan omhändertas av Statens institutionsstyrelse, som vi anser ska framtas uppdraget att omhänderta personer som i första hand sitter på hem idag för att de begått brott. I stället ska SIS inrikta sin verksamhet på de med missbruksproblematik och psykosociala problem. Det finns självklart inga skarpa gränser mellan kriminalitet, psykosociala problem och missbruksproblem, men det finns de som har brottslighet som har huvudproblem, som ingår i kriminella gäng och som valt en kriminell livsstil. De borde omhändertas av en särskild enhet inom Kriminalvården och inte av SIS.

Sociala insatser mot brottslighet

Skapa en nationell krissocialjour. Den ska kunna sättas in i områden som är särskilt drabbade av kriminalitet, och områden som ska hindras från att bli utsatta områden. Det bör finnas en nationell samordning och stöd för socialtjänstens arbete med barn och unga. Det behövs kunskapshöjande insatser och utvecklingen av ett nationellt metodstöd för arbetet med unga i kriminella miljöer. Vidare bör det så kallade SSPF-samarbete

⁵⁴ RUT 2019:418

⁵⁵ <https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2020/effektiviteten-vid-kriminalvardens-anstalter.html>

mellan skola, socialtjänst, polis och fritid utvecklas. Socialtjänsten påverkar domstolarnas påföljdsval och har därför stor makt över ungas liv. Dock visar studier på att socialtjänstens roll i påföljdssystemet för unga många gånger leder till godtycke, oförutsägbarhet och bristande behandling. I en nyligen publicerad forskningsrapport pekar socialtjänstarbetare på en egen bristfällig kompetens i kombination med hög arbetsbelastning, och bristfällig kompetensutveckling.

Bygg ut antalet jourhem

Antalet jourhem behöver byggas ut. I en akut situation där barn/ungdomar far illa handlar det om att mycket snabbt hitta ett alternativt boende. Då blir jourhem helt avgörande. Jourhem är en familj som ställt sig till förfogande att omedelbart öppna sitt hem och ta emot ett barn. Barnet ska i normalfallet vara kvar i jourhemmet under utredningstiden. Det behövs också en förstärkt kontroll av vilka som blir aktuella som familjehem. Det finns exempel där personer som är brottsligt belastade ändå fått unga i riskzonen placerade hos sig. Det är naturligtvis inte acceptabelt.

Utveckla SIS verksamhet

Trots att Statens institutionsstyrelse ska slippa ansvaret för gängkriminella behövs en satsning på kompetens- och metodutveckling för arbete med unga gängkriminella. Även de med missbruksproblem och psykiska problem är i riskzonen för att begå brott eller skada sig själva och sin egen och närståendes hälsa. För allas trygghet behöver verksamheten utvecklas.

Förbjud rymning

De senaste tio åren har cirka 100 brott om året blivit preskriberade på grund av att personer som blivit dömda inte valt att dyka upp till fängelset för att avtjäna sitt straff. För närvarande är cirka 700 personer efterlysta på grund av detta. Kristdemokraterna menar att det måste genomföras en rad åtgärder för att bli av med detta problem. Dels bör preskriptionstiden tas bort för utdömda straff eftersom skuldfrågan redan är avgjord, till skillnad från brott utan dom. Dels bör den som inte inställer sig få betydligt svårare att få villkorlig frigivning, vars automatik vi vill avskaffa. Sköter man sig inte i fängelset ska man inte bli villkorligt frigiven och detsamma bör gälla om man inte inställer sig. För personer med hög risk att avvika bör fotboja vara ett alternativ i väntan på dom. Ett rymningsförbud bör också införas. Inte heller ska man kunna strunta i att infinna sig utan ytterligare påföljd

AVSLUTNING – DEN MORALISKA UPPLÖSNINGEN

Den som undersöker svensk kriminalitet möter oundvikligen en mycket mörk bild. Fram till och med 2014 låg den självrapporterade utsattheten för brott kring ungefär samma nivåer som tidigare. Sedan hände något drastiskt. Misshandel och personrån fördubblades. Hot ökade med ungefär 50 procent och sexualbrotten ökade med så mycket som 300 procent⁵⁶.

Skadan, mätt i antalet fängelseår, som den samlade brottsligheten utgör har också ökat dramatiskt, med en början ungefär 2007. Innan dess följer skadan brottsligheten utgör relativt väl med den totala brottsligheten. Därefter ökar visserligen det totala antalet brott, men skadan skjuter i höjden, enligt en sammanställning av kriminologerna Fredrik Kärrholm, Peter Neyroud och John Smaaland⁵⁷. Kontentan är helt enkelt att brottsligheten är grövre idag än den var tidigare.

En destruktiv gangsterkultur har slagit rot i samhället och har bidragit till att en kriminell livsstil är mer attraktiv än innan. Den har också gjort att våldet hela tiden trappas upp. 2020 var ett rekordår för skjutningar. Det skedde i genomsnitt en om dagen och en i veckan mördades. Polisens återkommande rapporter om de utsatta områdena beskriver hur detta drabbar hela samhället. Polisen beskriver hur utsatta områden präglas av kriminellas inverkan på samhället, genom utpressning, hot, offentliga våldshandlingar, öppen narkotikahandel och ett utåtagerande missnöje med samhället. Det leder till otrygghet och att de boende inte vill medverka i rättsprocessen. Vilket i sin tur leder till att det blir mycket svårt för polisen att

⁵⁶ <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

⁵⁷

<https://static1.squarespace.com/static/5d809efd96f5c906aaf61f3d/t/5efdec0dc3c2dc0993f1d19e/1593699342375/KprocentC3procentA4rrholm+Swedish+Crime+Harm+Index+Published+CJEBP+2020.pdf>

genomföra sitt uppdrag. I de särskilt utsatta områdena finns extremism, parallella samhällsstrukturer och en hög koncentration av kriminella⁵⁸. I klartext betyder detta att islamister har avgörande påverkan, att kriminella skjuter varandra på öppen gata, hotar vittnen och företagare och startar bilbränder. Den kriminella utvecklingen blir allt mer brutal.

Ett exempel på hur detta skett är att se på de förnedringsrån mot barn som drabbat Sverige. Fram till och med 2015 hade de minskat med nästan en tredjedel, men sedan har de vänt uppåt igen. Det är dessutom en ny typ av rån som begås. När Sverige strax innan millennieskiftet också drabbades av en rån våg (i absoluta tal betydligt lindrigare än dagens nivåer) fick detta Brå att genomföra en specialstudie, Ungdomar som rånar ungdomar⁵⁹. Där kunde man läsa att de ungdomsrån som då drabbade Sverige var av en ny typ. Det genomfördes ofta med subtila hotelser, där gärningsmännen sällan använde våld eller direkta hotelser, utan istället bad om att få en mobiltelefon eller titta på ett smycke och sedan helt enkelt tog det. Offren var väl medvetna om hotbilden, men inget våld utövades. Kontrasten mot dagens förnedringsrån, där gärningsmännen inte nöjer sig med att stjäla värdesaker utan också utför sadistisk misshandel eller urinerar på sina offer, är slående. Men båda typerna av rån vittnar om ett nytt kriminellt klimat. Den första, icke-våldsamma, råntypen kräver fortfarande att de inblandade besitter en implicit våldskapital som är uppenbart för alla inblandade. De kan signalera en kriminell identitet, att de tillhör den framväxande gangsterkulturen. Den senare visar med all önskvärd tydlighet den empatilösa och nihilistiska våldskultur som vuxit fram i Sverige.

Den bekräftas också i polisens rapport Lärdomar från Encrochat. Där beskrivs att de kriminella karaktäriseras av "bristande respekt för människoliv, likgiltighet inför risken att tredje man ska drabbas och det närmast rutinmässiga och mekaniska sättet att ta beslut om liv eller död är dock anmärkningsvärd. Våldet framstår som en integrerad del av många av de inblandade aktörernas livsstil." Polisen skriver vidare att det är enkelt att få tag på vapen och att de finns många ungdomar som gärna utför grova våldsdåd. Dessa vill ofta inte ens ha betalt, utan gör det som ett sätt att stiga i de kriminella graderna. Samma mönster beskriver Brå i rapporten Skjutningar i kriminella miljöer⁶⁰. Där konstaterar kriminella i intervjuer att våldet är normaliserat och nödvändigt för att påminna omvärlden om sitt våldskapital. Kriminella konkurrenter skjuts för att hålla dem borta från din marknad, för att visa att du vågar och för att göra kriminell karriär. Ungdomar och barn både utför dåden och faller offer för dem. I Sverige är det tio gånger större risk att en ung man skjuts ihjäl jämfört med Tyskland⁶¹. Det är en alarmerande jämförelse. Varje liv som tas är i sig en omätbar förlust, eftersom ett människolivs värde inte låter sig mätas. Men Institutet för socialekologisk ekonomi har beräknat den samhällliga kostnaden för varje skjutning där någon dör eller blir skadad. Varje skjutning kostar, enligt deras beräkning, 75 miljoner kronor. För 2020 skulle det innebära en total kostnad på 12,3 miljarder kronor.

Polisrapporten om Encrochat ger också vid handen att införseln av narkotika är på tidigare okända nivåer. Kriminella nätverk för in mellan 100 och 150 ton narkotika till Sverige varje år. Detta ger de kriminella intäkter som beräknas uppgå till mellan 10 och 15 miljarder per år. Det är hisnande summor, som sedan kan användas för att finansiera nya brott, att köpa vapen och finansiera våldsdåd och locka unga personer att begå olika typer av nya brott.

Utvecklingen är djupt oroande och kommer vara ytterst svår att vända, men det går att göra med målmedvetna insatser. Politiken behöver satsa på en kraftig utbyggnad av hela rättsväsendet, skärpta straff och åtgärder som innebär att kriminella inte längre kommer kunna behålla sina brottsvinster. Det kommer också kräva insatser för att desegregera områden, bekämpa det islamistiska inflytandet, uppvärdera integrationsfrämjande insatser som arbete och svenskkunskaper. Det kommer också att krävas kraftiga förebyggande insatser, exempelvis i form av stöd till familjer och en skola där varje elev får de kunskaper som behövs för att gå ut med godkända betyg. Idag är det alldeles för enkelt att vara kriminell. Det har lett till den moraliska upplösning som vi ser idag och som ytterst leder till att barn mördar andra barn för status. Det har många orsaker, men en är den havererade kriminalpolitiken. Den ska förändras. I Kristdemokraternas Sverige ska det vara svårt att vara kriminell.

⁵⁸ https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/kriminell-paverkan-i-lokalsamhallet.pdf

⁵⁹ https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f18000199411371914732040/2000_6_ungdomar_som_ranar_ungdomar.pdf

⁶⁰ https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e355e/1615394906322/2019_3_Skjutningar_i_kriminella_miljoer.pdf

⁶¹ <https://www.svd.se/darfor-dor-tio-ganger-fler-unga-i-sverige-an-i-tyskland>

